

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: Αστικό Δίκαιο
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: Αστικό Δίκαιο και Νέες Τεχνολογίες
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2018-2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της Αναστασίας Πολίτη του Αθανασίου
Α.Μ.: 7340010218020

Ασφαλιστική Σύμβαση και Προστασία Προσωπικών Δεδομένων

Επιβλέποντες:

- Όνοματεπώνυμα επιβλεπόντων
- α) Ελισάβετ Οικονομίδου – Πούλου
 - β) Ευγενία Δακορώνια
 - γ) Δήμητρα Παπαδοπούλου - Κλαμαρή

Αθήνα, 2019

Copyright © *Αναστασία Πολίτη, Νοέμβριος 2019*

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
II. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	6
III. Η ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ.....	9
1. ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ	9
2. ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΒΑΡΟΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΥ	11
3. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΤΙΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ	12
IV. ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ	
ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	14
1. ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΒΑΡΟΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΣΦΑΛΙΖΟΜΕΝΟ ΩΣ	
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΣΥΝΑΨΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΥΤΗΣ ΜΕΧΡΙ	
ΤΗΝ ΕΠΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	15
<i>α. Η έννοια του «αντικειμενικά ουσιώδους» στοιχείου ή γεγονότος.....</i>	<i>16</i>
<i>β. Η στάση της ελληνικής νομολογίας απέναντι στην έννοια του «αντικειμενικά</i>	
<i>ουσιώδους» στοιχείου ή γεγονότος.....</i>	<i>17</i>
<i>γ. Οι αυξημένες απαιτήσεις χορήγησης προσωπικών δεδομένων εκ μέρους των</i>	
<i>ασφαλισμένων από τις ασφαλιστικές εταιρείες.....</i>	<i>19</i>
i) Το παράδειγμα των γενετικών και βιομετρικών εξετάσεων	20
ii) Το παράδειγμα των συσκευών γεωεντοπισμού στις ασφαλίσεισ οχημάτων	23
2. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΤΗΣ	
ΕΠΕΛΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	24
V. ΤΟ ΕΠΙΤΡΕΠΤΟ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	25
1. ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ	26
<i>α. Ελεύθερη συγκατάθεση.....</i>	<i>28</i>
<i>β. Ρητή συγκατάθεση.....</i>	<i>31</i>
<i>γ. Ειδική συγκατάθεση.....</i>	<i>31</i>
<i>δ. Εν πλήρει επιγνώσει</i>	<i>33</i>
<i>ε. Τύπος.....</i>	<i>35</i>
<i>στ. Προγενέστερη συναίνεση ή εκ των υστέρων έγκριση;</i>	<i>35</i>
<i>ζ. Ανάκληση της συγκατάθεσης</i>	<i>36</i>
<i>η. Συγκατάθεση με ΓΟΣ.....</i>	<i>37</i>

<i>θ. Η στάση της ΑΠΔΠΧ και της νομολογίας των ελληνικών δικαστηρίων ως προς τη συγκατάθεση του ασφαλισμένου.....</i>	<i>41</i>
2. ΛΟΙΠΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΝΟΜΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ	44
3. ΤΟ ΟΛΟ ΖΗΤΗΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΟΠΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.....	45
<i>α. Ανάγκη στάθμισης των αντιτιθέμενων συνταγματικών δικαιωμάτων.....</i>	<i>45</i>
<i>β. Προστασία προσωπικών δεδομένων έναντι εμπορικής πίστης: Ποιο θα υπερισχύσει;</i>	<i>47</i>
<i>γ. Η τήρηση των αρχών που διέπουν την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων... </i>	<i>48</i>
VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	51
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη, όπως ήδη εξαρχής μαρτυρά ο τίτλος της, ασχολείται αφενός με την προβληματική της αντίθεσης του δικαίου για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των φυσικών προσώπων σε σχέση με το δίκαιο που διέπει μια σύμβαση ασφαλίσεως, αφετέρου δε με τη συμμόρφωση του δεύτερου με το πρώτο. Για το λόγο αυτό, είναι απαραίτητο να σημειωθούν καταρχάς βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία της σύμβασης ασφαλίσεως και βασικές αρχές αντίστοιχα του δικαίου των προσωπικών δεδομένων, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί στην παρούσα χρονική στιγμή μετά από αλληπάλληλες νομοθετικές τροποποιήσεις, τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Να σημειωθεί βέβαια ήδη κατά αυτό το στάδιο ότι το όλο ζήτημα θα εξετασθεί κυρίως από τη σκοπιά του δικαίου των προσωπικών δεδομένων, με τη χρήση του νομοθετικού του πλαισίου, μέσω της ερμηνείας των βασικών αρχών, και την εν γένει φιλοσοφία που το διέπει, ενταγμένου όμως σε μια ειδικότερη κατηγορία, αυτή της ασφαλιστικής σύμβασης. Στο πλαίσιο της παρούσας, και πάντα υπό το πρίσμα του δικαίου των προσωπικών δεδομένων, ως «υποκείμενο» των προσωπικών δεδομένων θεωρείται ο υποψήφιος προς ασφάλιση ή ο ασφαλισμένος, ενώ υπό την ιδιότητα του «υπευθύνου επεξεργασίας» νοείται η εκάστοτε ασφαλιστική εταιρεία, ο ασφαλιστής ή ο ασφαλιστικός πράκτορας. Τέλος, θα επιχειρήσουμε να αναζητήσουμε τυχόν βελτιώσεις, τροποποιήσεις ή προτάσεις για ερμηνεία υφιστάμενων ρυθμίσεων στις διατάξεις του θετού δικαίου, επί τω τέλει «αρμονικής συμβιώσεως» των ασφαλιστικών συμβάσεων με το δίκαιο των προσωπικών δεδομένων.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται ιδιαίτερη συζήτηση γύρω από την έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και παρατηρείται ξαφνικά μια φρενίτιδα σχετικά με το λεγόμενο «GDPR»: η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν είναι όμως καινούργια στο νομικό κόσμο. Τα προσωπικά δεδομένα ανέκαθεν προστατεύονταν, ήδη από τον 18^ο αιώνα, όπου γινόταν λόγος για το δικαίωμα του ατόμου στην προσωπικότητα, ενώ παράλληλα εντάχθηκε το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή στην κατηγορία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Έκφανση αυτού του δικαιώματος είναι και το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Σταδιακά με την εξέλιξη της κοινωνίας και την εμπορικοποίησή της, και κυρίως λόγω της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης που σημειώνεται τα τελευταία χρόνια, εμφανίστηκε η ανάγκη

διαχωρισμού του «ειδικότερου» δικαιώματος στα προσωπικά δεδομένα του ατόμου από το «γενικότερο» δικαίωμα της προσωπικότητας, προκειμένου να επιτευχθεί η αποτελεσματικότερη προστασία του.

Συχνά το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων συγγέται με το δικαίωμα στον «πληροφοριακό αυτοκαθορισμό» του ατόμου, δηλαδή το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να αποφασίζει κατά βάση ο ίδιος, πότε και μέσα σε ποια όρια θα δημοσιοποιηθούν προσωπικές πληροφορίες της ζωής του και στοιχεία που τον αφορούν σε τρίτους. Μάλιστα, αυτό αποκτά διαφορετική σημασία αν λάβει κανείς υπόψη του ότι στη σημερινή «κοινωνία του διαδικτύου», η πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα τρίτων είναι εξαιρετικά εύκολη, σχεδόν προσφέρεται απλόχερα στον ενδιαφερόμενο, με αποτέλεσμα η λέξη «απόρρητο» να έχει χάσει το νόημά της. Αυτό «διευκολύνει» αυτομάτως τυχόν παραβιάσεις στην ιδιωτική σφαίρα του ατόμου και στα προσωπικά του δεδομένα.

Η ιδιωτική ασφάλιση αποτελεί έναν τομέα δραστηριότητας που λόγω της φύσης και ιδιαιτερότητάς του είναι έντονα συνυφασμένος με τη συλλογή, διατήρηση και εν γένει επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των ασφαλισμένων. Μια ασφαλιστική εταιρεία κατά την άσκηση της εμπορικής της δραστηριότητας, καλείται να συγκεντρώσει και να επεξεργαστεί προσωπικά δεδομένα, ήδη πριν καν από τη σύναψη μιας ασφαλιστικής σύμβασης. Όπως γίνεται ήδη κατανοητό, το δίκαιο που διέπει μια σύμβαση ασφαλίσεως, με όλα τα ειδικότερα στοιχεία που τη διαφοροποιούν από τη, γνωστή σε όλους, σύμβαση του ΑΚ, έρχεται σε αντίθεση με το δίκαιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων των φυσικών προσώπων, με πληθώρα ανακλύπτοντων ζητημάτων στα οποία θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια λύση στο πλαίσιο του παρόντος πονήματος.

II. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Προτού προχωρήσουμε στα ειδικότερα θέματα που ανέκυψαν κατά την εκπόνηση του παρόντος, αξίζει να γίνει μια πολύ σύντομη αναφορά στο νομικό πλαίσιο του δικαίου της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, για να καταλήξουμε στο πώς έχει διαμορφωθεί σήμερα πλέον.

Στον Ευρωπαϊκό χώρο, η προστασία των προσωπικών δεδομένων θεσπίστηκε με την Οδηγία 95/46/ΕΕ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24.10.1995, η οποία ενσωματώθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με το Ν. 2472/1997 για να ακολουθήσει και η συνταγματική κατοχύρωση του 2001 με την προσθήκη του άρθρου 9Α¹.

Την 25^η Μαΐου 2018 τέθηκε σε ισχύ ο Κανονισμός 2016/679/ΕΕ με τίτλο «Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων», σε μια προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα ομοιόμορφο και συνεκτικό νομικό πλαίσιο μεταξύ των κρατών μελών και απώτερο στόχο μια ισχυρή και αποτελεσματικότερη προστασία των προσωπικών δεδομένων. Δεν είναι άλλωστε τυχαία η επιλογή της νομοθετική λύσης ενός Κανονισμού, ως μέσου για την υλοποίηση των ανωτέρω στόχων, αφού υπό την αυτή μορφή επιτυγχάνεται η άμεση και χωρίς προηγούμενες διατυπώσεις εφαρμογή του παρόντος νομοθετήματος στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών. Είναι δε περιττό να αναφερθεί, ότι, εν όψει της ραγδαίας και διαρκώς μεταβαλλόμενης τεχνολογικής εξέλιξης, επεκτεινόμενης σε όλο το φάσμα της καθημερινότητας των ανθρώπων, η θέσπιση του Γενικού Κανονισμού Προσωπικών Δεδομένων (στο εξής «ΓΚΠΔ» ή «Κανονισμός») κρίθηκε παραπάνω από επιβεβλημένη².

Ο Κανονισμός 2016/679 ορίζει στο άρθρο 94 ότι καταργείται η Οδηγία 95/46/ΕΕ από την έναρξη ισχύος του, ήτοι την 25^η Μαΐου 2019. Εύλογα δημιουργήθηκε το ερώτημα σε πολλούς αν, μαζί με την Οδηγία 95/46 καταργήθηκε και το «δημιούργημα» αυτής, ο Ν. 2472/1997. Μέχρι προσφάτως μάλιστα, όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια, ο Ν. 2472/1997 δεν είχε καταργηθεί ρητώς, γεγονός που δημιουργούσε ιδιαίτερη σύγχυση στο νομικό κόσμο αναφορικά με το αν συνέχιζε να ισχύει. Ορθότερη εν προκειμένω φαινόταν να είναι η άποψη που τασσόταν υπέρ της ισχύος των διατάξεων του Ν. 2472/1997, οι οποίες ρύθμιζαν θέματα που δεν θίγονταν από τον Κανονισμό ή για τα οποία δινόταν εξουσιοδότηση προς τον εθνικό νομοθέτη να τα ρυθμίσει³. Με την κατάργηση της

¹ Όπως προσετέθη με το από 6/17-4-2011 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής (Α' 84) και ορίζει τα εξής: «καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει».

² Για το ζήτημα της αποτελεσματικότητας ως «έννοιας-κλειδί» κατά τη θέσπιση του Γενικού Κανονισμού Προσωπικών Δεδομένων, βλ. την ενδιαφέρουσα μελέτη του Δελλή, Για μια αποτελεσματική δημόσια προστασία των προσωπικών δεδομένων: ο «θαυμαστός καινούργιος κόσμος» του Κανονισμού ΕΕ 679/2016, ΕφημΔΔ 1/2017, σελ. 2.

³ Χαρακτηριστική π.χ. είναι η περίπτωση των ποινικών κυρώσεων που προβλέπονται για την παραβίαση της νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Με το άρθρο 84 του Κανονισμού, τα κράτη μέλη (οφείλουν να) θεσπίζουν τους κανόνες σχετικά με τις άλλες κυρώσεις που επιβάλλονται για παραβάσεις του παρόντος Κανονισμού, πέραν αυτών που ρυθμίζονται ήδη από αυτόν και ιδίως των αστικών κυρώσεων, για τις

Ευρωπαϊκής Οδηγίας που αποτέλεσε τη γενεσιουργό αιτία του Ν. 2472/1997, δημιουργείτο κενό δικαίου που μπορούσε να λυθεί είτε μέσω της εφαρμογής των ήδη ισχυουσών διατάξεων των εθνικών εννόμων τάξεων είτε θα έπρεπε τα ζητήματα αυτά να ρυθμιστούν για πρώτη φορά πλέον εξ αφορμής του Κανονισμού.

Παρότι δεν απαιτείται νομοθετική ενσωμάτωση του Κανονισμού, καθώς αυτός ισχύει άμεσα σε όλα τα κράτη μέλη από τη θέσπισή του, ωστόσο υπάρχουν ζητήματα για τα οποία δίνεται ρητή εξουσιοδότηση στον εθνικό νομοθέτη να τα ρυθμίσει. Τα τελευταία χρόνια είχε γίνει ιδιαίτερα μεγάλη συζήτηση για τη θέσπιση ενός νομοθετήματος που θα ενσωματώνει τον Κανονισμό, χωρίς όμως επιτυχία. Μόλις προ δύο μηνών ψηφίστηκε ο Ν. 4624/2019⁴, ο οποίος και θα αποτελέσει, από κοινού με τον Κανονισμό, το νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα φυσικών προσώπων. Με το νέο αυτό νομοθέτημα λαμβάνονται μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 (ΓΚΠΔ) και ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη η Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Τέλος, ορίζεται ρητώς ότι για τον παραπάνω σκοπό, καταργούνται τα προϊσχύσαντα ευρωπαϊκά νομοθετικά πλαίσια, ήτοι η Οδηγία 95/46/ΕΚ και η απόφαση – πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου της ΕΕ αντίστοιχα, αλλά και ο Ν. 2472/1997, εξαιρουμένων ελαχίστων διατάξεων που παραμένουν σε ισχύ⁵. Έτσι, πλέον, για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των φυσικών προσώπων εφαρμογή έχει καταρχήν ο Κανονισμός και ο Ν. 4624/2019, από κοινού, στο μέτρο που το ένα νομοθέτημα συμπληρώνει και εξειδικεύει το άλλο.

οποιές γίνεται λόγος στο άρθρο 82, των διοικητικών κυρώσεων του άρθρου 83 κ.ά. Εξ αυτού του λόγου και μέχρι προσφάτως, ετύγχανε εφαρμογής το άρθρο 22 του Ν. 2472/1997 ως προς τις απειλούμενες ποινικές κυρώσεις.

⁴ ΦΕΚ Α' 137/29-08-2019

⁵ Βλ. άρθρο 84 Ν. 4624/2019, δυνάμει του οποίου διατηρούνται σε ισχύ οι ορισμοί: α) του άρθρου 2, όπου γίνεται ρητή παραπομπή σε αυτούς σε σχετική με τα προσωπικά δεδομένα νομοθεσία, β) του δευτέρου έως και του τελευταίου εδαφίου της περίπτωσης β' του άρθρου 2, για την ανακοίνωση και δημοσιοποίηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, γ) του δεύτερου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 3, μόνο ως προς τα αδικήματα που περιγράφονται σε αυτό, δ) του τρίτου έως και του τελευταίου εδαφίου της περίπτωσης β' της παρ. 2 του άρθρου 3 για την εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης, ε) του άρθρου 13 παρ. 3, στ) τα σχετικά με τη σύσταση της Αρχής, με το άρθρο 15 παρ. 1, ζ) το άρθρο 18 παρ. 2 και 3 και η) το άρθρο 21 που αφορά την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 4 του Ν. 3471/2006 (ΦΕΚ Α' 133).

III. Η ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ

Τα τελευταία χρόνια κρίνεται ιδιαίτερα απαραίτητη η ύπαρξη οικονομικής κάλυψης του ιδιώτη, είτε δρα σε επαγγελματικό είτε σε προσωπικό επίπεδο, από τυχόν απρόσμενα, ή όχι και τόσο, γεγονότα που μπορεί να επέλθουν και να τοποθετήσουν τον ιδιώτη σε εξαιρετικά δυσμενή οικονομική θέση στην προσπάθειά του να τα αντιμετωπίσει. Επί παραδείγματι, εμφανίζονται πλέον, περισσότερο από ποτέ, οι περιπτώσεις ασφαλίσεως μεταφοράς πραγμάτων (άρθρο 20 ΑσφΝ), ασφαλίσεως πιστώσεων και εγγυήσεων (άρθρο 22 ΑσφΝ), ασφάλισης διακοπής λειτουργίας επιχείρησης (άρθρο 24 ΑσφΝ), ασφάλισης εμπιστοσύνης⁶, ασφάλισης νομικής προστασίας ή ασφάλισης αστικής ευθύνης, ενώ δεν παύουν ποτέ να βρίσκονται στο προσκήνιο οι «παραδοσιακές» μορφές, ήτοι οι ασφαλίσεις ζωής, ασθένειας, ατυχημάτων, κλοπών, πυρός κ.ά. Εύκολα μπορεί κανείς να συνάγει ότι είναι μεγαλύτερη η ανάγκη προστασίας του ιδιώτη – φυσικού προσώπου που συνάπτει ασφαλιστικές συμβάσεις σε σύγκριση με την ιδιωτική εταιρεία που συναλλάσσεται με τον ασφαλιστή.

Πριν παρεισφρήσουμε στο κρίσιμο εδώ, υπό ανάλυση, ζήτημα, αξίζει να γίνει μια σύντομη επισκόπηση σε βασικά χαρακτηριστικά της ασφαλιστικής σύμβασης, ώστε να μπορούν να γίνουν περισσότερο αντιληπτά και τα όσα θα αναλυθούν στη συνέχεια.

1. Βασικά χαρακτηριστικά της ασφαλιστικής σύμβασης

Βασικός πυλώνας του ιδιωτικού ασφαλιστικού δικαίου είναι η ασφαλιστική σύμβαση⁷. Πρόκειται για ενοχική αμφοτεροβαρή σύμβαση, η οποία ταυτόχρονα είναι διαρκής, επώνυμη και εμπορική. Τα επιμέρους ζητήματα αυτής ρυθμίζονται καταρχήν από τον Ν. 2496/1997 (ΑσφΝ), επικουρικός δε από διατάξεις του ΑΚ (βλ. 138 επ., 374 επ. ΑΚ).

⁶ Αφορά τον κίνδυνο να υποστεί οικονομικές απώλειες μια επιχείρηση από πράξεις απιστίας των υπαλλήλων της. Για το ζήτημα βλ. αναλυτικότερα Ρόκα, Ασφαλιστικό δίκαιο, 3^η εκδ. 2014, σελ. 140-141.

⁷ Βλ. για το όλο ζήτημα Αθανασιάδη Γ., Σύμβαση ιδιωτικής ασφάλισης, 2006, Κιάντου Β., Ασφαλιστικό δίκαιο, 9^η εκδ. 2005, Ρόκα Ι., Ασφαλιστικό δίκαιο, Εισηγήσεις, 3^η εκδ. 2014, *ιδίου*, Ιδιωτική Ασφάλιση, 11^η εκδ. 2006, *ιδίου* (επιμ.), Ασφαλιστική σύμβαση. Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 2496/1997, 2014, Τριανταφυλλάκης Γ. (επιμ.), Εφαρμογές Εμπορικού Δικαίου, 2^η εκδ. 2014, Χατζηνικολάου-Αγγελίδου, Ιδιωτικό ασφαλιστικό δίκαιο, 3^η εκδ. 2012.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 ΑσφΝ, η ασφαλιστική επιχείρηση (ασφαλιστής) αναλαμβάνει την υποχρέωση απέναντι στο λήπτη της ασφάλισης – ασφαλισμένου, έναντι αμοιβής (ασφαλίστρου), να παρέχει ασφαλιστική κάλυψη προς το λήπτη της ασφάλισης – ασφαλισμένο και να καταβάλει το ασφάλισμα (σε χρήματα ή είδος) σε περίπτωση που επέλθει η ασφαλιστική περίπτωση, δηλαδή συμβεί το περιστατικό από το οποίο συμφωνήθηκε να εξαρτάται η υποχρέωση του ασφαλιστή. Ο δε λήπτης της ασφάλισης αναλαμβάνει την υποχρέωση να καταβάλει το συμφωνηθέν ασφάλιστρο στην ασφαλιστική επιχείρηση.

Για την κατάρτιση της ασφαλιστικής σύμβασης απαιτείται υποβολή πρότασης από τον υποψήφιο λήπτη της ασφάλισης προς την ασφαλιστική επιχείρηση για σύναψη ασφάλισης. Όπως θα αποδειχθεί στη συνέχεια, αυτή η πρόταση/αίτηση διαδραματίζει τον κρισιμότερο ρόλο στην κατάρτιση μιας ασφαλιστικής σύμβασης. Με τη λήψη της πρότασης εκ μέρους της ασφαλιστικής εταιρείας, αυτή εξετάζει τα δεδομένα που περιλαμβάνονται στην ανωτέρω αίτηση για σύναψη ασφαλιστικής σύμβασης και προβαίνει αναλόγως σε αποδοχή ή απόρριψη της πρότασης του υποψήφιου λήπτη της ασφάλισης. Σε περίπτωση αποδοχής της πρότασης, γίνεται λόγος για απευθυντέα δήλωση βουλήσεως⁸ και η σύμβαση θεωρείται ότι έχει καταρτιστεί από τη στιγμή που η αποδοχή περιέρχεται στο λήπτη της ασφάλισης με την παράδοση σε αυτόν του ασφαλιστηρίου συμβολαίου⁹. Σημειωτέον ότι το ασφαλιστήριο δεν έχει συστατικό, αλλά αποδεικτικό χαρακτήρα¹⁰.

Η πρόταση του υποψήφιου λήπτη της ασφάλισης αποτελεί δηλαδή μια δήλωση βούλησης, όπως αυτή είναι ήδη γνωστή από τις γενικές αρχές του αστικού δικαίου. Ωστόσο, εν προκειμένω είναι απαραίτητο, σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο είδος σύμβασης, η πρόταση αυτή να είναι απόλυτα σαφής, πλήρης και ορισμένη και να περιέχει όλα τα ουσιώδη και σημαντικά στοιχεία, τα οποία ο υποψήφιος λήπτης της ασφάλισης θεωρεί ως αναγκαία να αναφερθούν για την σύναψη της ασφάλισης. Οι επαυξημένες απαιτήσεις εκ μέρους του ασφαλισμένου για παροχή αυτών των

⁸ Κουτσούμπας/Γρηγοριάδου, σε *Τριανταφυλλάκη*, Εφαρμογές Εμπορικού Δικαίου, 2^η εκδ. 2014, 1224.

⁹ Η αποδοχή της από τον ασφαλιστή μπορεί να εκδηλωθεί και σιωπηρώς, όπως με την αποστολή του ασφαλιστηρίου εγγράφου, με την καθ' οιονδήποτε τρόπο ειδοποίηση του προτείνοντος, την είσπραξη ασφαλίστρου κ.λπ. (ΠΠΑ 1755/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ)

¹⁰ Άρθρο 2 παρ. 1 ΑσφΝ. Μάλιστα, έχει κριθεί από τη νομολογία ότι σε περίπτωση που δεν εκδοθεί το ασφαλιστήριο συμβόλαιο, το περιεχόμενο μπορεί να αποδειχθεί μόνο με όρκο και ομολογία, ενώ σε περίπτωση απώλειάς του επιτρέπεται η χρήση μαρτύρων για την απόδειξη της ύπαρξής του (ΠΠρΑθ 1839/1992, ΕΕμπΔ 1995, 300).

πληροφοριών, αποτυπώνεται στη διάταξη του άρθρου 3 ΑσφΝ, σύμφωνα με την οποία «κατά τη σύναψη της σύμβασης ο λήπτης της ασφάλισης υποχρεούται να δηλώσει στον ασφαλιστή κάθε στοιχείο ή περιστατικό που γνωρίζει, το οποίο είναι αντικειμενικά ουσιώδες για την εκτίμηση του κινδύνου, καθώς επίσης να απαντήσει σε κάθε σχετική ερώτηση του ασφαλιστή. Στοιχεία και περιστατικά, για τα οποία ο ασφαλιστής έθεσε σαφείς γραπτές ερωτήσεις, τεκμαίρεται ότι είναι τα μόνα τα οποία επηρεάζουν την από μέρους του εκτίμηση και αποδοχή του κινδύνου».

Στην πράξη, έχει επικρατήσει να παρέχουν οι ασφαλιστικές εταιρείες στους ενδιαφερόμενους προς σύναψη ασφάλισης ειδικά ερωτηματολόγια με τις ερωτήσεις που επιθυμούν να τους απευθύνουν. Με αυτόν τον τρόπο, προστατεύονται οι ασφαλιστικές εταιρείες από τυχόν ελλείψεις ή ασαφείς αιτήσεις, ενώ παράλληλα διευκολύνονται και οι υποψήφιοι προς ασφάλιση με τις προδιατυπωμένες ερωτήσεις, διότι θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο σε ορισμένες περιπτώσεις να αναγνωρίσουν ποια είναι τα κρίσιμα εκείνα στοιχεία που θα όφειλαν να δηλώσουν κατά το προσυμβατικό στάδιο και τα οποία πιθανόν να συνδέονταν με τον ασφαλιζόμενο κίνδυνο. Χαρακτηριστική είναι προς το σκοπό της προστασίας του λήπτη της ασφάλισης η ρύθμιση που εισάγεται με το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 3 παρ. 1 ΑσφΝ, σύμφωνα με το οποίο η ασφαλιστική επιχείρηση δεν μπορεί να κάνει επίκληση ουσιωδών περιστατικών για τα οποία δεν ερωτήθηκε ο λήπτης κατά το στάδιο της προσυμβατικής αναγγελίας του κινδύνου.

2. Το ασφαλιστικό βάρος ενημέρωσης του ασφαλισμένου

Η ανωτέρω συμβατική σχέση μεταξύ ασφαλισμένου και ασφαλιστή δημιουργεί ταυτόχρονα δικαιώματα και υποχρεώσεις για τα δύο συμβαλλόμενα μέρη. Εν προκειμένω θα μας απασχολήσουν ιδιαίτερα τυχόν ασφαλιστικά βάρη που υφίστανται στο πρόσωπο του ασφαλισμένου¹¹, τα οποία φέρνουν στην επιφάνεια το ζήτημα των προσωπικών δεδομένων.

¹¹ Για την έννοια των «ασφαλιστικών βαρών», τα οποία είναι κανόνες συμπεριφοράς, θετικής ή αποθετικής, που επιβάλλονται στον λήπτη της ασφάλισης, στον ασφαλισμένο ή σε άλλα πρόσωπα από το νόμο ή από τη σύμβαση, κατά τη σύναψη και τη διάρκεια της σύμβασης, όπως και μετά την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου, βλ. αναλυτικότερα Κιάντο, Ασφαλιστικό Δίκαιο, σελ. 77 επ., Ρόκα, Ιδιωτική Ασφάλιση, σελ. 114.

Ο λήπτης της ασφάλισης φέρει, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 3 ΑσφΝ, το «ασφαλιστικό βάρος» της ενημέρωσης και αντικειμενικής περιγραφής προς την ασφαλιστική επιχείρηση του κινδύνου που αυτή καλείται να καλύψει με την ασφαλιστική σύμβαση. Είναι δηλαδή υποχρεωμένος να δηλώσει στον ασφαλιστή κάθε στοιχείο ή περιστατικό που γνωρίζει, το οποίο είναι αντικειμενικά ουσιώδες για την εκτίμηση του κινδύνου καθώς και να απαντήσει σε κάθε σχετική ερώτηση του ασφαλιστή.

Να σημειωθεί στο παρόν στάδιο ότι η συγκεκριμένη υποχρέωση προσυμβατικής αναγγελίας ως προς τις ειδικές συνθήκες του κινδύνου που βαρύνει τον υποψήφιο προς ασφάλιση, αποδεικνύεται μείζονος σημασίας. Αντικείμενο της ασφαλιστικής σύμβασης είναι ο κίνδυνος, μια έννοια που αναφέρεται σε γεγονός πιθανοτικό, μελλοντικό και αβέβαιο. Ολόκληρο το σύστημα του ασφαλιστικού δικαίου εξαρτάται από την έννοια του κινδύνου, καθώς από αυτήν κρίνεται το αποτέλεσμα της ασφαλιστικής σύμβασης. Εκτιμώντας τον κίνδυνο, ο ασφαλιστής αξιολογεί και κατόπιν αποφασίζει αν θα συνάψει την εν λόγω σύμβαση ασφάλισης. Επιπλέον, όσο πιο πιθανό είναι το ενδεχόμενο να πραγματοποιηθεί η ασφαλιστική περίπτωση, τόσο αυξάνεται και η πιθανότητα να χρειαστεί από τον ασφαλιστή να αποζημιώσει τον ασφαλισμένο. Αυτομάτως αντιλαμβάνεται κανείς ότι τυχόν καταβολή ασφαλιστικής αποζημίωσης, συνεπεία λανθασμένης εκτίμησης ενός κινδύνου μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα επιζήμια για μια ασφαλιστική επιχείρηση. Για το λόγο αυτό, όσο πιο πιθανό φαίνεται να επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος, τόσο μεγαλύτερο θα είναι το ύψος του ασφαλιστρού που καλείται να πληρώσει ο ασφαλισμένος.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, είναι ιδιαίτερα σημαντικός ο ορθός καθορισμός – προσδιορισμός του κινδύνου, που ασφαρίζεται κάθε φορά, προκειμένου να διαγνωστεί ποια θα είναι η γενικότερη συμπεριφορά του ασφαλιστή, από το ύψος του ασφαλιστρού μέχρι και το αν θα αναλάβει εν τέλει την ασφάλιση του υποψήφιου λήπτη της ασφάλισης.

3. Προσωπικά δεδομένα στις ασφαλιστικές συμβάσεις

Επομένως, καθίσταται εκ των ανωτέρω σαφές ότι η ασφαλιστική εταιρεία – υπό την ιδιότητα του υπευθύνου επεξεργασίας – συλλέγει, διαχειρίζεται και εν γένει επεξεργάζεται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των υποψήφιων πελατών της.

Ανάλογα με το είδος της ασφαλιστικής σύμβασης, μια ασφαλιστική εταιρεία επεξεργάζεται είτε απλά δεδομένα είτε ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων είτε

συνδυασμό και των δύο. Διαφορετική είναι η αντιμετώπιση της παραβίασης και η αναζήτηση των προϋποθέσεων νόμιμης επεξεργασίας εκάστης κατηγορίας, ενώ, όπως είναι προφανές, ιδιαίτερης προστασίας απολαμβάνουν οι ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων. Ενδεικτικό αυτού είναι άλλωστε το γεγονός ότι ο νομοθέτης αναφέρει περιοριστικά ποια δεδομένα εντάσσονται στις ειδικές κατηγορίες και απολαμβάνουν την αυξημένη προστασία του άρθρ. 9 του Κανονισμού¹², ενώ όσα δεν εμπίπτουν στις ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων θεωρούνται απλά και ρυθμίζονται από το άρθρο 6 ΓΚΠΔ.

Απλά είναι τα δεδομένα που δίνονται από τον υποψήφιο προς ασφάλιση και μπορεί να αφορούν την ηλικία του, την οικογενειακή κατάσταση, το επάγγελμα, τη διεύθυνση, πληροφορίες λογαριασμών πληρωμής, πληροφορίες σε σχέση με την οικονομική/περιουσιακή κατάσταση¹³, επενδυτικούς/ αποταμιευτικούς στόχους, τα δεδομένα που αφορούν την οδηγική συμπεριφορά στην ασφάλιση αυτοκινήτου κ.ά.

Στις ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων εντάσσονται, δυνάμει και της περιοριστικής αναφοράς στο άρθρο 9 παρ.1 ΓΚΠΔ, όσα αποκαλύπτουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, καθώς και η επεξεργασία γενετικών δεδομένων, βιομετρικών δεδομένων με σκοπό την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση προσώπου, δεδομένων που αφορούν την υγεία¹⁴ ή δεδομένων που αφορούν τη σεξουαλική ζωή φυσικού προσώπου ή τον γενετήσιο προσανατολισμό¹⁵.

¹² Σημειώτεον ότι και υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς, υπό τον Ν. 2472/1997 σε συμμόρφωση με την Οδηγία 95/46/ΕΕ, υπήρχε περιοριστική αναφορά των δεδομένων που υπάγονταν στην κατηγορία των «ευαίσθητων» προσωπικών δεδομένων (άρθρο 7 Ν. 2472/1997), όπως ήταν γνωστά πριν τη θέσπιση του Κανονισμού 2016/679, ο οποίος για πρώτη φορά υιοθέτησε στο άρθρο 9 τον όρο «ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

¹³ Π.χ. εκκαθαριστικά και υποβληθείσες φορολογικές δηλώσεις προηγούμενων ετών, πληροφορίες σχετικά με την κτήση ακινήτων/κινητών κ.ά.

¹⁴ Στα δεδομένα υγείας εντάσσονται μεταξύ άλλων η φυσική και πνευματική κατάσταση του ατόμου, ιατρικές διαγνώσεις και εξετάσεις, τυχόν ανικανότητες και αναπηρίες, ιατρικό ιστορικό, οικογενειακό ιατρικό ιστορικό, φαρμακευτική αγωγή κ.ά. (*Αρμαμέντος/ Σωτηρόπουλος*, Προσωπικά δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, σελ. 37, *Ιγγλεζάκης Ι.*, Παρατηρήσεις στην ΕφΑθ 1425/2011, ΕπισκεΔ Δ/2011, σελ. 1074).

¹⁵ Η απαρίθμηση στον ορισμό του άρθρου 2β', στο οποίο παρέπεμπε το άρθρο 7 Ν. 2472/1997 ως προς τα τότε ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, έμεινε κατά βάση η ίδια, με τις εξής τροποποιήσεις: α) η φράση «εθνική προέλευση» αντικαταστάθηκε από την «εθνοτική καταγωγή», β) αφαιρέθηκε από τη σημερινή διατύπωση η κατηγορία της «κοινωνικής πρόνοιας», γ) προστέθηκαν στην κατηγορία των δεδομένων υγείας τα γενετικά και βιομετρικά δεδομένα με σκοπό την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση προσώπου και δ) δεν περιλαμβάνονται πλέον τα δεδομένα που σχετίζονται με τις ποινικές καταδίκες, καθώς ρυθμίζονται πλέον ειδικώς στο άρθρο 10 ΓΚΠΔ.

Όσον αφορά στις ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων, οι οποίες γίνονται κατά κόρον αντικείμενο επεξεργασίας στις ασφαλιστικές συμβάσεις, η αυξημένη προστασία αποβλέπει στην αντιμετώπιση των αυξημένων κινδύνων που ανακύπτουν λόγω της φύσεως των δεδομένων αυτών. Η επεξεργασία αυτής της κατηγορίας δεδομένων συνεπάγεται υψηλό κίνδυνο να υποστεί το άτομο δυσμενείς διακρίσεις ή άδικη μεταχείρισή του εξαιτίας της αποκάλυψης ιδιαίτερων πτυχών της ιδιωτικής ζωής του ατόμου, αλλά και ισχυρή προσβολή της ιδιωτικής του σφαιράς¹⁶. Στην πράξη η σημαντικότερη συνέπεια όλων αυτών αποτυπώνεται τελικά στην επιβολή υψηλού κόστους ασφαλιστρών για τον ασφαλισμένο, ενώ μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε άρνηση ασφάλισης¹⁷. Ωστόσο, ευλόγως δημιουργείται εδώ η απορία, μήπως τελικά αυτό είναι που χαρακτηρίζει το ασφαλιστικό δίκαιο;

IV. ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Κατά το προσυμβατικό στάδιο και πριν ακόμα συναφθεί η ασφαλιστική σύμβαση, ο λήπτης της ασφάλισης υποχρεούται να δηλώσει στον ασφαλιστή κάθε στοιχείο ή περιστατικό που γνωρίζει, το οποίο είναι αντικειμενικά ουσιώδες για την εκτίμηση του κινδύνου, καθώς επίσης να απαντήσει σε κάθε σχετική ερώτηση του ασφαλιστή, όπως ρητά ορίζει το άρθρο 3 ΑσφΝ. Επίσης, καθ' όλη τη διάρκεια της ασφαλιστικής σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 ΑσφΝ υπό τον τίτλο «Επίταση του κινδύνου», ο ασφαλισμένος οφείλει να αναφέρει κάθε στοιχείο ή περιστατικό για το οποίο έλαβε γνώση κατά τη διάρκεια της ασφάλισης και το οποίο μπορεί να επιφέρει σημαντική επίταση του κινδύνου, σε σημείο μάλιστα που αν ο ασφαλιστής το γνώριζε δεν θα είχε συνάψει την ασφάλιση ή δεν θα την είχε συνάψει με τους ίδιους όρους. Τέλος, σε περίπτωση επέλευσης του ασφαλιστικού κινδύνου, ο ασφαλισμένος/δικαιούχος φέρει το βάρος αναγγελίας της επέλευσης και, προκειμένου να λάβει την αποζημίωση, υποχρεούται να δίνει όλες τις αναγκαίες πληροφορίες, στοιχεία και έγγραφα που σχετίζονται με τις περιστάσεις και τις

¹⁶ Βλ. χαρακτηριστικά *Ιγγλεζάκη*, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, 2004, σελ. 198.

¹⁷ 3/2008 απόφαση της ΑΠΔΠΧ (διαθέσιμη στην ιστοσελίδα της <https://www.dpa.gr/>)

συνέπειες της επέλευσης του κινδύνου που του ζητάει ο ασφαλιστής (άρθρο 7 παρ. 1 ΑσφΝ)¹⁸.

1. Το ασφαλιστικό βάρος ενημέρωσης του ασφαλιστή από τον ασφαλιζόμενο ως προϋπόθεση σύναψης της σύμβασης ασφάλισης και καθ' όλη τη διάρκεια αυτής

Ήδη από την ανωτέρω εξαιρετικά συνοπτική επισκόπηση στα βασικά στοιχεία της ασφαλιστικής σύμβασης, προκύπτει ότι βασικό αντικείμενο του ιδιωτικού ασφαλιστικού δικαίου είναι ο *κίνδυνος*. Πρόκειται για έννοια που περιγράφει ένα πιθανοτικό, μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός. Για την εκτίμηση και αποδοχή ορισμένου κινδύνου από τον ασφαλιστή απαιτείται η εκπλήρωση του βάρους προσυμβατικής αναγγελίας από τον υποψήφιο προς ασφάλιση σχετικά με τις ειδικές συνθήκες του κινδύνου, για τον οποίο ο τελευταίος επιθυμεί την ασφαλιστική κάλυψη. Μέσω της στάθμισης όλων των δεδομένων που παρέχονται από τον υποψήφιο προς ασφάλιση, δύναται ο ασφαλιστής να καταλήξει στους επιμέρους όρους της σύμβασης ασφάλισης, το ύψος των ασφαλίσεων κ.ά.

Παράλληλα, ακόμα και μετά το προσυμβατικό στάδιο, υφίσταται ασφαλιστικό βάρος ενημέρωσης εκ μέρους του ασφαλισμένου καθ' όλη τη διάρκεια της ασφάλισης, σύμφωνα με το άρθρο 4 ΑσφΝ, για οποιοδήποτε «*επιτακτικό του κινδύνου*» στοιχείο ή δεδομένο μπορεί να προκύψει και επηρεάζει ή επιτάσσει την έννοια του κινδύνου, όπως είχε διαμορφωθεί πριν την σύναψη της σύμβασης. Πρόκειται για οποιοδήποτε γεγονός ή περιστατικό συμβεί μετά τη σύναψη της σύμβασης και πριν την λήξη αυτής, με αποτέλεσμα να επιφέρει την ανατροπή της υφιστάμενης ισορροπίας είτε αυξάνοντας τις πιθανότητες πραγματοποίησης του κινδύνου είτε μειώνοντας αυτές, διαφοροποιώντας έτσι τους υπολογισμούς του ασφαλιστή, βάσει του νόμου των πιθανοτήτων¹⁹. Ωστόσο, οι έννοιες του «αντικειμενικά ουσιώδους» και του «επιτακτικού του κινδύνου» στοιχείου ή γεγονότος κρίνονται ιδιαίτερα αόριστες, καθιστώντας επιβεβλημένο για την προστασία του ασθενέστερου μέρους, ήτοι του ασφαλισμένου, τον προσδιορισμό τους.

¹⁸ Κωνσταντίνου Α., Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων και διαχείριση ασφαλιστικού κινδύνου, *ΕπιΔικΙΑ* 2006, τ. ΙΓ', σελ. 131.

¹⁹ Βλ. σχετικά Χατζηνικολάου – Αγγελίδου, Ασφαλιστική σύμβαση, η προστασία του ασφαλισμένου ως καταναλωτή, 2000, σελ. 67 επ., Κιάντο, Ασφαλιστικό Δίκαιο, σελ. 122 επ., Εισηγητική Έκθεση Ν. 2496/1997, ΚΝοΒ 1997, σελ. 586.

α. Η έννοια του «αντικειμενικά ουσιώδους» στοιχείου ή γεγονότος

Η κρίση για το ουσιώδες του στοιχείου ή περιστατικού²⁰ είναι αντικειμενική. Σύμφωνα με την πάγια θεωρία²¹ και νομολογία²², δεν λαμβάνεται υπόψη η αντίληψη του συγκεκριμένου ασφαλιστή, αλλά η αντίληψη ενός υποθετικού μέσου συνετού ασφαλιστή, ο οποίος συνήθως θα ενσαρκώνει την πρακτική της ασφαλιστικής αγοράς και σύμφωνα με τις αρχές της ενδεδειγμένης ασφαλιστικής τεχνικής. Είναι δε ουσιώδες το περιστατικό αυτό, όταν συμβάλλει στην ορθή εκτίμηση του ασφαλιστικού κινδύνου, δηλαδή οδηγεί στην διάγνωση της δυνατότητας να επέλθει η οικονομική ανάγκη που καλύπτει η ασφάλιση. Ως κριτήριο για το τι πρέπει να θεωρείται ότι πρέπει να γνωστοποιηθεί στον ασφαλιστή για την εκτίμηση του κινδύνου προτείνεται το *συνήθως συμβαίνον*, και συγκεκριμένα η τηρούμενη στις συναλλαγές έκταση της ενημέρωσης, καθώς και η αρχή της αναλογικότητας μεταξύ κόστους της ασφάλισης και οφέλους που αυτή παρέχει στον ασφαλισμένο²³. Επομένως, ως ουσιώδη κρίνονται τα στοιχεία και περιστατικά του κινδύνου, τα οποία θα επηρέαζαν την απόφαση του λογικού, συνετού²⁴ και επιμελή ασφαλιστή, ως προς δύο ζητήματα: α) αναφορικά με το κατά πόσο θα αναλάβει την σύναψη την σύμβαση ασφάλισης που του προτείνεται²⁵, και β) αναφορικά με το με ποιους όρους και ιδίως με ποιο ασφάλιστρο θα την αναλάβει.

²⁰ Να σημειωθεί ότι τα αυτά ισχύουν και για την έννοια του «επιτακτικού του κινδύνου» στοιχείου ή γεγονότος του άρθρου 4 ΑσφΝ, με μοναδική διαφορά μεταξύ των δύο εννοιών τη χρονική στιγμή που καλείται ο ασφαλισμένος να δηλώσει στον ασφαλιστή τα υπό κρίση δεδομένα. Τα κριτήρια ωστόσο για την κρίση ως ουσιωδών των εκάστοτε στοιχείων ή γεγονότων είναι ίδια και επομένως κρίνεται σκόπιμο εν προκειμένω να μελετηθούν υπό την ίδια συλλογιστική πορεία.

²¹ Από τη σχετική βιβλιογραφία βλ. *Βίτσα Π.*, Το ασφαλιστικό βάρος ενημέρωσης του ασφαλιστή από τον ασφαλιζόμενο και προσωπικά δεδομένα, ΕφΑΔ 7/2013, σελ. 612, *Χριστοδούλου Δ.*, Η προσυμβατική δήλωση στο ιδιωτικό ασφαλιστικό δίκαιο, 2005, σελ. 55 επ.

²² ΑΠ 627/2016, ΕΕμπΔ 2017, σελ. 851 επ., ΑΠ 2251/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΠΠΑ 1877/2010, ΜΠρΘεσ 2549/1987, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

²³ *Χριστοδούλου Κ.*, Προσωπικά δεδομένα και ιδιωτική ασφάλιση, σε: *Ιδιωτική ασφάλιση και αποζημίωση από τροχαία ατυχήματα*, Πρακτικά διημερίδας 9 & 10 Νοεμβρίου 2013 Ε.Ν.Δ.Ι.Α.Α.Ε.Τ.Α., σελ. 32.

²⁴ Βλ. σχετικά *Χριστοδούλου Δ.*, ό.π., σελ. 66, ΑΠ 830/2004, ΕΕμπΔ 2004, 779, με σημ. *Ι. Ρόκα*. Ως λογικός, συνετός και επιμελής, θεωρείται ο ασφαλιστής που, στην επαγγελματική του συμπεριφορά και πρακτική διέπεται από τις αρχές της ασφαλιστικής τεχνικής, τις οποίες αποδέχεται και με βάση τις οποίες ενεργεί η ασφαλιστική πρακτική.

²⁵ Σχετική από τη νομολογία της ΑΠΔΠΧ είναι η υπ' αριθμ. 3/2008 απόφαση (διαθέσιμη στην ιστοσελίδα της <https://www.dpa.gr/>), κατά την οποία ασφαλιστική εταιρεία αρνήθηκε τη σύναψη ασφάλισης ζωής σε υποψήφιο λόγω του ότι έπασχε από «διαταραχή της σεξουαλικής ταυτότητας σε άτομο με χαρακτηριστική εκτροπή». Όπως θα αναλυθεί παρακάτω εκτενώς, σύμφωνα με την οποία κρίθηκε ότι δεν αποτελεί ουσιώδες στοιχείο το απολυτήριο προσωρινής απόλυσης του στρατού, το οποίο απαίτησε να προσκομιστεί η ασφαλιστική εταιρεία, καθώς η ψυχολογική και φυσική κατάσταση της υγείας του υποψηφίου μπορεί να κριθεί εξίσου από άλλα έγγραφα, προηγούμενες εξετάσεις ή έγγραφα από τον ιατρικό φάκελο του υποψηφίου.

Ανάλογα με το είδος της σύμβασης ασφαλίσεως, κρίνονται και τα δεδομένα που υποχρεούται το υποκείμενο να γνωστοποιήσει. Σε μια σύμβαση ασφάλισης ζωής π.χ. απαιτείται από τον ασφαλισμένο να γνωστοποιήσει στον ασφαλιστή οποιοδήποτε στοιχείο αφορά στην κατάσταση της υγείας του, κατά τη δεδομένη χρονική στιγμή υποβολής της πρότασης σύναψης ασφάλισης, π.χ. αν πάσχει από τυχόν ασθένειες, αν και ποια φάρμακα λαμβάνει, προηγούμενο ιατρικό ιστορικό του, ιατρικό ιστορικό παθήσεων και ασθενειών συγγενών του για τον εντοπισμό τυχόν κληρονομικών νοσημάτων, ενώ κατά πάσα πιθανότητα θα κληθεί να κάνει μια σειρά από εξειδικευμένες ιατρικές εξετάσεις προς απόδειξη όλων των ανωτέρω. Στην προκειμένη περίπτωση, απαιτείται να γνωστοποιηθούν ιδιαίτερος «ευαίσθητα» δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία παραβιάζουν κατάφωρα την σφαίρα του ιδιωτικού βίου του ασφαλισμένου. Και μάλιστα, όλα αυτά μόνο «απλόχερα» δεν παρέχονται από τον ασφαλισμένο, ο οποίος βρίσκεται υπό τη μέγγλη της απόρριψης της πρότασής του και κατ' επέκταση της παντελούς έλλειψης ασφάλισης.

β. Η στάση της ελληνικής νομολογίας απέναντι στην έννοια του «αντικειμενικά ουσιώδους» στοιχείου ή γεγονότος

Ενδιαφέρον είναι εν προκειμένω το πως η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων κρίνει το ζήτημα για το ποια στοιχεία θεωρούνται αντικειμενικώς ουσιώδη για την ορθή εκτίμηση του κινδύνου εκ μέρους του ασφαλιστή²⁶.

Έτσι, κρίθηκε ότι δεν αποτελεί αντικειμενικά ουσιώδες στοιχείο το ότι σε ασφάλιση ζωής η ασφαλισμένη, η οποία τελικά απεβίωσε εξαιτίας εγκεφαλικού όγκου, αποσιώπησε την απώλεια όρασης του δεξιού οφθαλμού, όσο και τη μείωση της όρασης του αριστερού οφθαλμού με την εξής σκέψη: «η ξαφνική μείωση της όρασης της ασφαλισμένης δεν ήταν δυνατό να θεωρηθεί σύμπτωμα καρκίνου του εγκεφάλου, αφού είναι γνωστό ότι πολύ μεγάλο ποσοστό ανθρώπων φοράει γυαλιά λόγω μειωμένης όρασης, χωρίς να σημαίνει αυτό ότι δεν ασφαλίζονται από την εναγομένη (ασφαλιστική εταιρεία) αν δηλώσουν μειωμένη όραση». Αντιθέτως, σε άλλη περίπτωση ασφάλισης ζωής κρίθηκε ότι αποτελεί αντικειμενικά ουσιώδες στοιχείο το ότι η ασφαλισμένη κάπνιζε δύο με τρία πακέτα τσιγάρα ημερησίως επί 27 έτη, με συνέπεια να επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος που συνίστατο

²⁶ Βλ. και Βίτσα, Το ασφαλιστικό βάρος ενημέρωσης του ασφαλιστή από τον ασφαλιζόμενο και προσωπικά δεδομένα, ΕφΑΔ 7/2013, σελ. 613, με πλούσια παραδείγματα από τη νομολογία.

στην εκδήλωση καρκίνου στους πνεύμονες, και μάλιστα ενώ είχε ψευδώς δηλώσει προσυμβατικά ότι κάπνιζε μόνο είκοσι τσιγάρα την ημέρα²⁷.

Σε σύμβαση ασφάλισης εξόδων περίθαλψης και νοσηλείας συνεπεία ασθενείας ή ατυχήματος, η ασφαλισμένη είχε υποβληθεί, σε προγενέστερο από τη σύναψη της σύμβασης χρόνο, σε λαπαροσκοπική αφαίρεση κύστης δεξιάς ωοθήκης. Κρίθηκε ότι η παράλειψη αναφοράς εκ μέρους της ασφαλισμένης της διενεργείας υπερηχογραφήματος έσω γεννητικών οργάνων, από το οποίο ουδέν ανησυχητικό για την υγεία της εξεταζόμενης προέκυψε, δεν ήταν ουσιαστικό στοιχείο που θα επηρέαζε την κατάρτιση της συμβάσεως ασφαλίσεως, ή τους όρους υπό τους οποίους αυτή, τελικά, συμφωνήθηκε αφού δεν συνδέεται με τη διαπίστωση κάποιας ασθένειας ή έστω ένδειξη αυτής, ώστε να παρέχεται το δικαίωμα στην ασφαλιστική εταιρία να καταγγείλει τη σύμβαση χωρίς να καταβάλει το ασφάλισμα²⁸. Αντίθετα, σε σύμβαση ασφάλισης ζωής και προσωπικών ατυχημάτων, το Δικαστήριο χαρακτήρισε ουσιώδες το στοιχείο ότι ο ασφαλισμένος, στον οποίο διαγνώστηκε δεξιά κολπική καμπή και ηπατικές μεταστάσεις και υποβλήθηκε σε δεξιά κολεκτομή, αριστερή αναστόμωση και ηπατεκτομή, είχε αποσιωπήσει ότι πριν από την κατάρτιση της ασφαλιστικής σύμβασης είχε υποβληθεί σε υπερηχογράφημα άνω κοιλίας με το οποίο διαγνώστηκαν θηλώματα στη χοληδόχο κύστη και ότι η πραγματική του ηλικία ήταν 64 ετών και όχι 60, αντίθετα με ό,τι ψευδώς είχε δηλώσει²⁹.

Επιπλέον, σε σύμβαση ασφάλισης κατά κινδύνου κλοπής με διάρρηξη κρίθηκε ότι η ιδιότητα της κατοικίας – ως κύριας ή εξοχικής – αποτελεί ουσιώδες στοιχείο, κατ' αντικειμενική κρίση, για την εκτίμηση του κινδύνου διότι είναι προφανές ότι η επέλευση, με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας, της ασφαλιστικής περίπτωσης της κλοπής, σε μία μη μόνιμα κατοικούμενη εξοχική οικία είναι αυξημένη, ενώ είναι βέβαιον ότι η εκεί εναγόμενη (ασφαλιστική εταιρεία) είτε δεν θα συνήπτε καθόλου την ασφαλιστική σύμβαση, είτε θα τη συνήπτε μεν, με διαφορετικούς όμως ενδεχομένως, όρους (λ.χ. θα αξίωνε την εγκατάσταση συστήματος συναγερμού είτε θα απαιτούσε τη λήψη άλλων πρόσθετων μέτρων ασφαλείας είτε θα υπήρχε τροποποίηση των ασφαλιστικών ποσών)³⁰.

²⁷ Εφαθ 154/2008, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

²⁸ Εφαθ 3606/2003, ΕπιΔικΙΑ 2004, σελ. 428 επ., με σημείωση Ι.Σ.Σ.

²⁹ Σύμφωνα με την άποψη του δικάσαντος εδώ δικαστηρίου, δεν απαιτείται τα περιστατικά που αποσιώπησε ο λήπτης της ασφάλισης να συνδέονται αιτιωδώς με την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου, αρκεί μόνο να είναι αντικειμενικά ουσιώδη για την εκτίμηση αυτού (ΑΠ 830/2004, ΕΕΜΠΔ 2004, σελ. 779, με σημείωση Ι. Ρόκα).

³⁰ ΠΠΑ 1755/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

γ. Οι αυξημένες απαιτήσεις χορήγησης προσωπικών δεδομένων εκ μέρους των ασφαλισμένων από τις ασφαλιστικές εταιρείες

Η υποχρέωση σε βάρος του υποψηφίου προς ασφάλιση, ως προς τη χορήγηση οποιουδήποτε εγγράφου κριθεί απαραίτητο για την εκτίμηση του κινδύνου από τον ασφαλιστή, τίθεται μεν ρητώς στις διατάξεις του Ν. 2496/1997 (ΑσφΝ), ωστόσο καταλήγει πολλές φορές σε υπερβολικές απαιτήσεις εκ μέρους των ασφαλιστικών εταιρειών. Πράγματι, οι ασφαλιστικές εταιρείες εκμεταλλευόμενες το ασφαλιστικό βάρος που φέρει ο υποψήφιος προς ασφάλιση, απαιτούν την προσκόμιση εγγράφων ή τη δήλωση γεγονότων/πραγματικών περιστατικών, τα οποία εκφεύγουν από τη συνήθη ασφαλιστική πρακτική. Σε αυτή την περίπτωση εντάσσονται περιπτώσεις όπου ζητούνται από τον ασφαλιστή στοιχεία ή έγγραφα, που υπερβαίνουν το σκοπό για τον οποίο συλλέγονται, όπως αυτός προσδιορίζεται με βάση το είδος κάθε ασφάλισης, είτε επειδή είναι άσχετα ως προς αυτόν είτε επειδή εισχωρούν σε μεγάλο βαθμό στην ιδιωτική σφαίρα του υποκειμένου, χωρίς αυτό να είναι απαραίτητο.

Από όσα έχουν ήδη λεχθεί και ανωτέρω, είναι βέβαιο ότι οι ασφαλιστικές εταιρείες οφείλουν και υποχρεούνται να ζητούν την πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα των πελατών τους/ ασφαλισμένων. Το ζήτημα όμως, το οποίο εντοπίζεται κυρίως σε ηθικό – θεωρητικό επίπεδο, είναι ποιο είναι το όριο, μετά το οποίο παύει να θεωρείται επιτρεπτή η επέμβαση του ασφαλιστή στην σφαίρα της ιδιωτικής ζωής του ασφαλισμένου.

Ενδεικτικά αξίζει εδώ να αναφερθεί ως χαρακτηριστικό παράδειγμα η υπ' αρ. 33/2016 απόφαση της ΑΠΔΠΧ³¹, η οποία αφορά σε μια «πολύπαθη» υπόθεση, όπως θα καταδειχθεί ευθύς κατωτέρω. Στην εν λόγω περίπτωση, ασφαλιστική εταιρεία έκρινε ως μη αποδεκτή την πρόταση υποψηφίου για σύναψη σύμβασης ασφάλισης με την αιτιολογία ότι «η απόφαση στηρίζεται σε ιατρικά και στατιστικά δεδομένα, καθώς και στην πάγια τακτική που ακολουθεί η Εταιρία σε ανάλογες περιπτώσεις». Την άρνηση της σύναψης

³¹ Βλ. σχετικά την υπ' αρ. 3/2008 απόφαση της Αρχής, η οποία έκρινε αρχικώς επί της εν λόγω προσφυγής φυσικού προσώπου, που όμως ανεκλήθη από την Αρχή με την υπ' αρ. 120/2011 απόφασή της για τυπικό λόγο, και συγκεκριμένα λόγω μη νόμιμης σύνθεσης κατά τη σχετική αρχική συνεδρίαση (όλες οι ως άνω αποφάσεις της Αρχής διαθέσιμες στην επίσημη ιστοσελίδα αυτής: <https://www.dpa.gr/>). Μετά την ανάκληση της αρχικής απόφασης, η υπόθεση επανήλθε εκ νέου προς συζήτηση και εκδόθηκε η ως άνω απόφαση με αριθμό 33/2016. Να αναφερθεί βέβαια ότι η υπόθεση παραπέμφθηκε περαιτέρω και στα πολιτικά δικαστήρια, ώστε να κρίνουν μεταξύ άλλων επί του ζητήματος της νομιμότητας της απαίτησης της ασφαλιστικής εταιρείας για προσκόμιση του προσωρινού απολυτηρίου στράτευσης του υποψηφίου για ασφάλιση. Βλ. και ΕφΑθ 1900/2017 (ΧρΙΔΔ 2017, σελ. 659), που έκρινε επί του ζητήματος της προσβολής της προσωπικότητας του ασφαλισμένου εξαιτίας της άρνησης εκ μέρους της ασφαλιστικής εταιρείας για σύναψη ασφαλίσεως (ασθένειας – ζωής).

ασφάλισης αποφάσισε εν προκειμένω η ασφαλιστική εταιρεία, αφού έλαβε υπόψη της το προσωρινό απολυτήριο ακαταλλήλων – τυχόντων αναβολής, βάσει του οποίου ο υποψήφιος κρίθηκε ακατάλληλος προς στράτευση (15), «ως πάσχων από αναφερόμενη διαταραχή της σεξουαλικής ταυτότητας σε άτομο με χαρακτηριστική εκτροπή». Επί της προσφυγής του υποψηφίου προς ασφάλιση, ο οποίος κατήγγειλε την ασφαλιστική εταιρεία για αθέμιτη συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν, και ειδικότερα δεδομένων σχετικών με την ερωτική του ζωή και την ταυτότητα του φύλου του, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα απεφάνθη ότι δεν συντρέχει καταρχήν παράνομη επεξεργασία εκ μέρους του ασφαλιστή, καθώς αυτή έγινε με τη συναίνεση του προσφεύγοντος (εκουσίως προσκόμισε το επίμαχο προσωρινό απολυτήριο στράτευσης).

Από τη σκοπιά του δικαίου των προσωπικών δεδομένων και των διατάξεων του Κανονισμού, ορθώς έκρινε η Αρχή για το νόμιμο της επεξεργασίας στην εδώ περίπτωση. Ωστόσο, είναι άλλο το ζήτημα, το οποίο άλλωστε επεσήμανε εύστοχα και η ίδια η Αρχή, της νομιμότητας της απαιτήσεως, ενόψει του άρθρου 3 του Ν. 2496/1997, προσκόμισης του προσωρινού απολυτηρίου στρατού λόγω ακαταλληλότητας, το οποίο, είναι προορισμένο να αποδεικνύει τη νόμιμη απαλλαγή από την εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων και όχι την κατάσταση της υγείας του προσώπου. Για το λόγο αυτό, η Αρχή δεν επέβαλε πρόστιμο στην ως άνω ασφαλιστική εταιρεία, αλλά σύσταση προκειμένου μελλοντικά να κρίνει τα δεδομένα υγείας των υποψηφίων για ασφάλιση επί τη βάση άλλων στοιχείων π.χ. ιατρικών και παρακλινικών εξετάσεων και όχι βάσει του απολυτηρίου στρατού το οποίο εκδίδεται για διάφορο σκοπό. Πράγματι, στην εδώ περίπτωση, είναι μεν επιτρεπτή η επεξεργασία του απολυτηρίου στρατού από την ασφαλιστική εταιρεία, λόγω του ότι ο εδώ υποψήφιος εκουσίως προσκόμισε το έγγραφο και άρα παρείχε αυτομάτως τη συναίνεσή του ως προς τυχόν μελλοντική επεξεργασία, ανακύπτει όμως το ζήτημα του αν όφειλε και αν ήταν απαραίτητο το εν λόγω έγγραφο για την εκτίμηση του κινδύνου από την ασφαλιστική εταιρεία.

ι) Το παράδειγμα των γενετικών και βιομετρικών εξετάσεων

Τα τελευταία δε χρόνια έχει παρουσιαστεί λόγω της εμφάνισης των νέων τεχνολογιών ένα φαινόμενο αυξημένης εν γένει επέμβασης στην ιδιωτική σφαίρα το

φυσικού προσώπου/καταναλωτή, καθώς μέρα με τη μέρα καθίσταται ευκολότερη η δυνατότητα πρόσβασης στα δεδομένα του. Ο τομέας της υγείας εξελίσσεται με αλματώδεις ρυθμούς και έχει φέρει στο προσκήνιο σύγχρονες μορφές διαγνωστικών εξετάσεων, οι οποίες ερευνώντας – ήδη πριν από τη σύναψη της σύμβασης – γενετικά και βιομετρικά δεδομένα του ατόμου, καταλήγουν σε συμπεράσματα για την κατάσταση της υγείας του όχι μόνο σε παροντικό και παρελθοντικό χρόνο αλλά και ως προς το μέλλον. Είναι πλέον δυνατό να εντοπίσει κανείς μέσω ειδικών εξετάσεων, αν και τότε θα εμφανίσει στο μέλλον τυχόν ασθένειες ή παθήσεις, πληροφορίες οι οποίες φανερώνουν το προσδόκιμο ζωής του εξεταζόμενου ή ακόμα και το τέλος της ζωής του. Πέραν του γεγονότος ότι πρόκειται για εξαιρετικά «ευαίσθητες» πληροφορίες, οι οποίες αποτελούν πιθανότητες και μόνο και που ίσως ο μέσος άνθρωπος να μην επιθυμεί να γνωρίζει, αμεσότερη και πρακτικότερη συνέπεια αποτελεί το γεγονός ότι ο ασφαλιστής καθίσταται αυτομάτως πολύ ισχυρότερος σε σχέση με τον αντισυμβαλλόμενο του – ασφαλισμένο, καθώς είναι σε θέση να διαπραγματευθεί με διαφορετικούς όρους τη σύμβαση έχοντας σε γνώση του όλα τα ουσιώδη στοιχεία που χρειάζεται. Όλα τα ανωτέρω οδηγούν αναπόφευκτα σε ένα νέο «μοντέλο» ιδιωτικής ασφάλισης, από το οποίο περιθωριοποιούνται οι υποψήφιοι, οι εξετάσεις των οποίων έδειξαν ότι ο ασφαλιστικός κίνδυνος είναι αρκετά πιθανός ή σύντομος ως προς την επέλευσή του³².

Λόγω του επικείμενου κινδύνου, ο οποίος κάθε άλλο παρά απίθανος ήταν, το Συμβούλιο της Ευρώπης εξέδωσε τη Σύσταση CM/Rec(2016)8³³ για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων που συνδέονται με την υγεία για ασφαλιστικούς σκοπούς, περιλαμβάνοντας και τα δεδομένα που προκύπτουν από γενετικές εξετάσεις³⁴. Ρητά ορίζεται στην εν λόγω Σύσταση ότι «οι προγνωστικές γενετικές εξετάσεις δεν πρέπει να διεξάγονται για λόγους ασφάλισης». Σε περίπτωση δε συγκατάθεσης του υποκειμένου, θα πρέπει να προβλέπονται νομοθετικά μέτρα για την ασφάλεια των δεδομένων κατά τη συλλογή και την επεξεργασία τους.

Σε εθνικό επίπεδο, δεν υπάρχει νομοθετικό κείμενο ή σχετική εγκύκλιος ορίζουσα το ζήτημα. Έχει επικρατήσει ωστόσο μεταξύ των ιδιωτικών ασφαλιστικών εταιρειών μια

³² Βασιλοπούλου Ε., Βιομετρικά και γενετικά δεδομένα, σε: Κοτσαλή/ Μενουδάκο, Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), 2018, σελ. 95 επ., 133.

³³ Διαθέσιμη σε: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806b2c5f

³⁴ Σημειωτέον ότι η παρούσα Σύσταση δεν αποτελεί δεσμευτικό κείμενο, ωστόσο σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών φροντίζουν ώστε αυτή να εφαρμόζεται.

πρακτική, η οποία συνάδει και με τα όσα διατάσσει το Συμβούλιο της Ευρώπης, να μην υποβάλλονται οι ασφαλισμένοι σε ιατρικές γενετικές εξετάσεις πριν από τη σύναψη της σύμβασης³⁵. Παράλληλα, το ζήτημα δεν έχει απασχολήσει την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, έως και σήμερα.

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει η εισαγωγή ρητής απαγόρευσης από το νέο Ν. 4624/2019 για την προστασία των προσωπικών δεδομένων ως προς την επεξεργασία βιομετρικών δεδομένων από ιδιωτικές εταιρείες, η οποία μπορούσε υπό προϋποθέσεις να ενταχθεί υπό το καθεστώς του Κανονισμού στην εξαίρεση της επεξεργασίας για το σκοπό της ασφάλισης της υγείας και της ζωής. Πλέον, υπό το νέο νομοθετικό καθεστώς στην Ελλάδα, τίθεται με το άρθρο 23 ρητή απαγόρευση για τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις ως προς την επεξεργασία βιομετρικών – γενετικών δεδομένων³⁶.

Να σημειωθεί ότι, μετά και τη θέση σε ισχύ του ΓΚΠΔ, οι ασφαλιστικές εταιρίες προς συμμόρφωση με τον Κανονισμό έχουν υιοθετήσει την πρακτική του «τηλεφώνου». Συγκεκριμένα, ο υποψήφιος προς ασφάλιση υποβάλλει την αίτησή του προς την ασφαλιστική εταιρεία, η οποία με τη σειρά της λαμβάνει την απαιτούμενη πληροφόρηση μετά από τηλεφωνική κλήση που πραγματοποιείται μεταξύ του υποψηφίου και εκπροσώπου του ασφαλιστή. Η συζήτηση αυτή καταγράφεται και κρατείται στο αρχείο της ασφαλιστικής εταιρίας για τυχόν μεταγενέστερη χρήση, ενώ η συγκατάθεση του υποκειμένου (υποψηφίου) δίνεται στην αρχή της τηλεφωνικής κλήσης μετά από σχετική ενημέρωσή του από τον ασφαλιστή ότι η κλήση ηχογραφείται και αρχειοθετείται, καθώς και τον σκοπό της τυχόν επεξεργασίας. Αντικαθίσταται έτσι η έντυπη αίτηση και το συνημμένο ερωτηματολόγιο προς σύναψη σύμβασης ασφάλισης, με μια τηλεφωνική κλήση όπου ο ασφαλιστής έχει το προνόμιο της ευελιξίας ανάλογα με τις απαντήσεις του υποψηφίου, και η προηγούμενη επιλογή μεταξύ ενός «ναι» ή «όχι» τώρα ενδέχεται να ακολουθείται από πληθώρα ερωτήσεων του ασφαλιστή, οι οποίες σε κάθε περίπτωση θα είναι δύσκολο να μην απαντηθούν.

³⁵ Βλ. για το ζήτημα το πολύ ενδιαφέρον άρθρο, Genetic information and testing in insurance and employment: Technical, social and ethical issues, European Journal of Human Genetics (2003) 11, διαθέσιμο και σε: https://www.researchgate.net/publication/8922341_Genetic_information_and_testing_in_insurance_and_employment_Technical_social_and_ethical_issues

³⁶ Βλ. σχετικά το άρθρο του Απ. Βόρρα στην εφημερίδα Καθημερινή, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της εφημερίδας: <https://www.kathimerini.gr/1040406/opinion/epikairothta/politikh/oi-epiptwseis-toy-n-46242019-stis-epixeirhseis>

ii) Το παράδειγμα των συσκευών γεωεντοπισμού στις ασφαλίσσεις οχημάτων³⁷

Έχει ήδη αρχίσει να παρατηρείται σε ορισμένες ξένες χώρες από κάποιες ασφαλιστικές εταιρείες ένα νέο είδος ασφάλισης αυτοκινήτων από τροχαία ατυχήματα, με τη χορήγηση μιας συσκευής γεωεντοπισμού (GPS), το οποίο τοποθετείται στο ασφαλισμένο όχημα. Συγκεκριμένα, και πάντα κατόπιν λήψεως της συγκατάθεσης του ιδιοκτήτη του αυτοκινήτου και ασφαλισμένου, του χορηγείται μια συσκευή, η οποία εκπέμπει σήμα από το όχημα προς το κέντρο της εταιρείας, το οποίο με τη σειρά του υποδεικνύει που βρίσκεται ανά πάσα στιγμή το αυτοκίνητο (π.χ. το αν βρίσκεται σε κακόφημες ή ήρεμες, ασφαλείς περιοχές, αν οδηγεί σε αυτοκινητόδρομο ή σε πόλη), την ταχύτητά του, τα χιλιόμετρα που καλύπτει κ.ά. Λαμβανομένων υπόψη όλων αυτών των στοιχείων, η εκάστοτε ασφαλιστική εταιρεία αξιολογεί τον κίνδυνο και ο ασφαλισμένος καλείται να πληρώσει ανάλογα ασφάλιστρα με βάση τον κίνδυνο, όπως εκτιμήθηκε από τα δεδομένα που δίνονται από τη συσκευή GPS³⁸. Έτσι, ο ασφαλιστής θα είναι σε θέση να συνεκτιμά επιπλέον στοιχεία, όπως η συνολική οδηγική συμπεριφορά του ασφαλισμένου, η συνέπειά του, τυχόν υπαιτιότητά του ως προς την επέλευση του κινδύνου κ.ά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μέρος των ιδιοκτητών ΙΧ, εκ των οποίων οι περισσότεροι επιμελείς και συνετοί οδηγοί πιθανότατα, αντιμετωπίζουν πολύ θετικά την παραπάνω καινοτομία εκ μέρους των ασφαλιστικών εταιρειών³⁹, με τη σκέψη ότι θα επωφεληθούν από χαμηλότερα ασφάλιστρα που θα προκύψουν λόγω της συνετής οδηγικής τους συμπεριφοράς. Ωστόσο, δεν πρέπει να παροράται το γεγονός ότι πρόκειται και εν προκειμένω για μια σημαντική, ίσως και υπέρ του δέοντος, επέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα του ασφαλισμένου. Η υιοθέτηση ενός τέτοιου τύπου ασφάλισης οχημάτων με συσκευή GPS θέτει έντονα υπό αμφισβήτηση την συνταγματικώς κατοχυρωμένη αρχή της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρ. 9Α Συντ.), αν αναλογιστεί κανείς ότι θα μπορεί να καταγράφει εκτός των καθαρά τεχνικών στοιχείων (ταχύτητα, χρήση ζώνης κ.λπ) και επιπλέον δεδομένα, όπως η θέση του οχήματος, η διαδρομή που ακολούθησε, η εικόνα του δρόμου, ακόμα και τη συνομιλία στην καμπίνα των επιβατών!

³⁷ Βλ. για το ζήτημα αναλυτικά Βερτέλλη Σ., Νέες τεχνολογίες – προσωπικά δεδομένα – ιδιωτική ασφάλιση, σε: *Ιδιωτική ασφάλιση και αποζημίωση από τροχαία ατυχήματα*, Πρακτικά διημερίδας 9 & 10 Νοεμβρίου 2013 Ε.Ν.Δ.Ι.Α.Α.Ε.Τ.Α., σελ. 52 επ., 62.

³⁸ Πρόκειται για το σύστημα «pay as you drive», το οποίο εφαρμόστηκε από την εταιρεία Norwich Union UK ή την AXA Insurance Ireland.

³⁹ Aidan Hollis, Jason Strauss, *Privacy, Driving Data and Automobile Insurance: An Economic Analysis*, Research Papers in Economics, 16.11.2007

Πρόκειται για ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη μέθοδο εκτίμησης του ασφαλιστικού κινδύνου και για αυτό τον λόγο ελάχιστες μόνο ασφαλιστικές εταιρείες παγκοσμίως την έχουν υιοθετήσει. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να ερευνηθεί περαιτέρω ως προς τα όρια της ιδιωτικής αυτονομίας, τα οποία παραβιάζει σε μεγάλο βαθμό, ενώ δυσχερώς θα μπορούσε επί του παρόντος να εφαρμοστεί υπό την αυτή μορφή.

2. Το πρόβλημα της απόδειξης εκ μέρους του ασφαλιστή κατά το στάδιο της επέλευσης του ασφαλιστικού κινδύνου

Στην πράξη, ένα πρόβλημα που δημιουργείται από την εφαρμογή της νομοθεσίας περί προσωπικών δεδομένων στο χώρο της ιδιωτικής ασφάλισης είναι να εμποδίζεται ο ασφαλιστής να κάνει χρήση των δικαιωμάτων που του παρέχει ο ΑσφΝ. Κατά το στάδιο επέλευσης του κινδύνου, προκειμένου ο ασφαλιστής να διακριβώσει τις περιστάσεις υπό τις οποίες επήλθε η ασφαλιστική περίπτωση, μπορεί είτε να κάνει χρήση των εγγράφων που ήδη διαθέτει είτε να ζητήσει από τον δικαιούχο της αποζημίωσης να προσκομίσει επιπλέον στοιχεία και έγγραφα.

Εν προκειμένω βέβαια εμφανίζεται το εξής παράδοξο, όπως το γιατί να σπεύσει ο ασφαλισμένος να προσκομίσει οποιοδήποτε έγγραφο στον ασφαλιστή του, αφ' ης στιγμής έχουν διαμετρικά αντίθετα συμφέροντα και μπορεί αυτό πιθανόν να του στερήσει ή να μειώσει το ποσό της αποζημίωσης. Ούτε όμως επιτρέπεται στον ασφαλιστή να αναζητήσει και να κάνει χρήση ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων που ο ίδιος ανακάλυψε⁴⁰, χωρίς να του έχουν γνωστοποιηθεί από τον ασφαλισμένο – αντισυμβαλλόμενο του. Πρόκειται δηλαδή για την περίπτωση που υπάρχει εκ μέρους του ασφαλισμένου απόκρυψη στοιχείων είτε αυτά ανάγονται σε προγενέστερο στάδιο, ήτοι κατά την εκτίμηση του κινδύνου είτε στην ίδια τη ζημία που επήλθε, αλλά ο ασφαλιστής δεν μπορεί να αποδείξει την ύπαρξη αυτών ή την τυχόν απατηλή συμπεριφορά του ασφαλισμένου⁴¹, λόγω της επίκλησης της προστασίας των προσωπικών δεδομένων του τελευταίου.

⁴⁰ ΠΠΑ 1877/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Βλ. επίσης, ΑΠΔΠΧ 16/2004 απόφαση, η οποία επέβαλε υψηλό πρόστιμο σε ασφαλιστική εταιρεία που είχε προσλάβει ιδιωτικό ερευνητή (ντεντέκτιβ) για τη συλλογή ιδιαίτερα ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων του προσφεύγοντος, όπως επίσης επέβαλε πρόστιμο και στον ιδιωτικό ερευνητή, λαμβανομένου υπ' όψιν ότι έδρασε κατόπιν εντολής της ασφαλιστικής εταιρείας, οι δε πράξεις του κρίθηκε ότι συνιστούν και ποινικό αδίκημα.

⁴¹ Κωνσταντίνου Α., Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και διαχείριση ασφαλιστικού κινδύνου, ΕπιδικΙΑ 2006, σελ. 131.

Όλα τα παραπάνω οδηγούν σε πλήρη έλλειψη προστασίας για τον ασφαλιστή, ο οποίος όμως, ως επαγγελματίας, δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει υπό την αυτή νομική κατάσταση. Ο ΑσφΝ για το λόγο αυτό, θεσπίζει στο άρθρο 7 αυτού⁴², βάρος αναγγελίας της επέλευσης του ασφαλιστικού κινδύνου, το οποίο φέρει ο αντισυμβαλλόμενος και δικαιούχος της αποζημίωσης και συνοδεύεται από το (καταρχήν) βάρος του να προσκομίσει στον ασφαλιστή διάφορα στοιχεία ή έγγραφα που αποδεικνύουν με βεβαιότητα την επέλευση του κινδύνου. Πρόκειται για υποχρέωση του ασφαλισμένου, η οποία ευθέως προκύπτει και από την ίδια τη σύμβαση ασφάλισης, τα χρηστά ήθη και την καλή πίστη που υφίσταται μεταξύ των συμβαλλομένων στις συναλλαγές. Όσο δεδομένη όμως και αν φαίνεται, δεν βρίσκει πάντα εφαρμογή.

V. ΤΟ ΕΠΙΤΡΕΠΤΟ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δέον να σημειωθεί ήδη εξ υπαρχής ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καταρχήν απαγορεύεται. Πρόκειται για βασική αρχή που διέπει το δίκαιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, η οποία ίσχυε ήδη από τον Ν. 2472/1997, και συγκεκριμένα το άρθρο 5 για τα απλά προσωπικά δεδομένα και το άρθρο 7 που αφορούσε στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Με τον Κανονισμό η απαγόρευση τίθεται πλέον κατ' απόλυτο τρόπο, καθώς αφενός μεν στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα του άρθρου 9 διατηρείται η ίδια «αυστηρή» διατύπωση με τη φράση «*απαγορεύεται*», αφετέρου δε σε ό,τι αφορά τα απλά δεδομένα ο νομοθέτης επιλέγει στο άρθρο 6 παρ. 1 ΓΚΠΔ τη διατύπωση «*σύννομη μόνον εάν και εφόσον ...*».

Βέβαια η απαγόρευση αυτή στην πραγματικότητα δεν θα μπορούσε να τίθεται κατ' απόλυτο τρόπο, όπως είναι επόμενο σε μια κοινωνία που η αλληλεπίδραση με τους γύρω, είτε σε ιδιωτικό αλλά κυρίως σε επαγγελματικό και δημόσιο επίπεδο, είναι καθημερινή και απαραίτητη, με αποτέλεσμα η συλλογή, επεξεργασία και διαβίβαση των προσωπικών μας δεδομένων να είναι εκ των ων ουκ άνευ. Αποτελεί δε παγιωμένη άποψη, την οποία ρητώς

⁴² Σύμφωνα με το άρθρο 7 ΑσφΝ: « Ο λήπτης της ασφάλισης υποχρεούται εντός οκτώ (8) ημερών από τότε που έλαβε γνώση της επέλευσης της ασφαλιστικής περίπτωσης να ειδοποιήσει τον ασφαλιστή. Ο λήπτης της ασφάλισης υποχρεούται να δίνει όλες τις αναγκαίες πληροφορίες, στοιχεία και έγγραφα που σχετίζονται με τις περιστάσεις και τις συνέπειες της επέλευσης του κινδύνου που του ζητάει ο ασφαλιστής».

αναγνωρίζει και ο Κανονισμός⁴³, ότι το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων του ατόμου, ως ειδικότερη έκφανση του δικαιώματός του στην προσωπικότητα, όσο θεμελιώδες και αν είναι, δεν μπορεί ωστόσο να θεωρηθεί απόλυτο⁴⁴, πολλές φορές δε έρχεται σε σύγκρουση με άλλα, εξίσου θεμελιώδη, συνταγματικά δικαιώματα. Για το λόγο αυτό, θεσπίζονται αφενός μεν γενικοί και ειδικοί λόγοι άρσης του παράνομου χαρακτήρα της καταρχήν απαγορευμένης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, αφετέρου δε υιοθετείται η μέθοδος της στάθμισης συμφερόντων για να οδηγηθούμε στην κατά περίπτωση κρίση του παρανόμου ή μη.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι υπό το προϋσχύσαν νομοθετικό καθεστώς του Ν. 2472/1997 για το σύννομο της επεξεργασίας των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων απαιτείτο προηγούμενη άδεια της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Ωστόσο, ο ΓΚΠΔ, έχοντας άμεση εφαρμογή στα κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, δεν εισήγαγε σχετική προϋπόθεση στις διατάξεις του, ούτε όμως και ο νέος Ν. 4624/2019, με αποτέλεσμα για τη νομιμότητα της επεξεργασίας των ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων να απαιτείται αποκλειστικά και μόνο η ύπαρξη ενός εκ των λόγων άρσης του παράνομου χαρακτήρα που ορίζονται στο άρθρο 9 ΓΚΠΔ, όπως θα αναλυθούν και στη συνέχεια.

1. Συγκατάθεση

Με βάση την νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, ήτοι τον ΓΚΠΔ και τον προσφάτως ψηφισθέντα Ν. 4624/2019, κρίσιμη είναι η έννοια της «συγκατάθεσης». Κατά ρητή διάταξη του ισχύοντος νομοθετικού καθεστώτος, η επεξεργασία είναι σύννομη εάν το υποκείμενο των δεδομένων έχει συναινέσει στην επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του για έναν ή περισσότερους συγκεκριμένους σκοπούς. Πρόκειται για λόγο που αίρει τον παράνομο χαρακτήρα της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ισχύει τόσο για τα απλά, όσο και για

⁴³ Βλ. σκέψη 4 Προοιμίου ΓΚΠΔ, η οποία αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να προορίζεται να εξυπηρετεί τον άνθρωπο. Το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν είναι απόλυτο δικαίωμα· πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τη λειτουργία του στην κοινωνία και να σταθμίζεται με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας.

⁴⁴ Βλ. και Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ., Το νέο πλαίσιο των ανανεωμένων δικαιωμάτων, σε: Κοτσολή / Μενουδάκο, Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), 2018, σελ. 1 επ., 6.

τις ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων, όπως προκύπτει από τα άρθρα 6 και 9 του Κανονισμού αντίστοιχα.

Επομένως, στη σύγκρουση μεταξύ της ανάγκης επιδίωξης των νομίμων συμφερόντων της ασφαλιστικής εταιρείας και του δικαίου των προσωπικών δεδομένων, μόνη λύση φαίνεται να αποτελεί η προηγούμενη συγκατάθεση του υποκειμένου – ασφαλισμένου στη χρήση των προσωπικών του δεδομένων. Επομένως, ο ασφαλιστής προβαίνει σε επιτρεπτή και νόμιμη επεξεργασία των δεδομένων του ασφαλισμένου μόνο εάν έχει δοθεί συγκατάθεση για την επεξεργασία.

Στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι με αυτόν τον τρόπο καθιερώνεται το λεγόμενο «σύστημα» opt-in, το οποίο έχει την έννοια ότι, ενώ η επεξεργασία είναι παράνομη, το υποκείμενο έχει τη δυνατότητα να επιλέξει για το αν θα υποβάλει τα δεδομένα του σε αυτήν. Δίνοντας τη συγκατάθεσή του, το υποκείμενο επέλεξε να διαθέσει τα προσωπικά του δεδομένα προς επεξεργασία. Διαφορετικά έχουν τα πράγματα κατά το «σύστημα» opt-out, όπου το υποκείμενο έχει μόνο δικαίωμα εναντίωσης στην κατ' αρχήν νόμιμη επεξεργασία, δηλαδή του δίνεται η δυνατότητα να επιλέξει την παύση της επεξεργασίας, η οποία όμως μέχρι εκείνο το σημείο νομίμως διενεργείται. Τέλος, κατά το «σύστημα» no-opt, το υποκείμενο δεν έχει καν τη δυνατότητα εναντίωσης στην επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων, η οποία θα είναι εξαρχής επιτρεπτή χωρίς να απαιτείται δική του συναίνεση και ανεξαρτήτως της βούλησής του⁴⁵.

Η έννοια της συγκατάθεσης απαιτεί, στο πλαίσιο εξέτασής της υπό το πρίσμα του δικαίου των προσωπικών δεδομένων, ιδιαίτερη ερμηνεία και εξειδίκευση. Ο ίδιος ο Κανονισμός προέβη, για την ασφάλεια του δικαίου, στη διατύπωση ορισμού στο άρθρο 4 αυτού, όπου ορίζεται ότι ως «συγκατάθεση» νοείται *κάθε ένδειξη βουλήσεως, ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και εν πλήρει επιγνώσει, με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων εκδηλώνει ότι συμφωνεί, με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια, να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν*.

Είναι βέβαια δεδομένη η ανάγκη συνδρομής αυστηρότερων προϋποθέσεων σε σχέση με τις συνήθως προβλεπόμενες, για το κύρος της συγκατάθεσης στο πλαίσιο της ασφαλιστικής σύμβασης. Στην πράξη, οι ασφαλιστικές εταιρείες προκειμένου να

⁴⁵ Χριστοδούλου Κ., Δίκαιο προσωπικών δεδομένων, σελ. 49.

συμμορφωθούν με τις επιταγές του νόμου που απαιτούν συγκατάθεση του υποκειμένου για να χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα του, προβαίνουν στην εξής πρακτική: συμπεριλαμβάνουν στο έντυπο της πρότασης – αίτησης που καλείται να συμπληρώσει ο υποψήφιος λήπτης της ασφάλισης κατά το προσυμβατικό στάδιο, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, ειδικό χωρίο προς υπογραφή, με το οποίο δίνει τη συγκατάθεσή του και επιτρέπει στην ασφαλιστική εταιρεία να συλλέγει και να επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα του ασφαλισμένου μέχρι και τη λύση της σύμβασης, περιλαμβανομένου φυσικά του σταδίου επέλευσης της ασφαλιστικής περίπτωσης. Στην περίπτωση που χρησιμοποιείται η μέθοδος της τηλεφωνικής επικοινωνίας του ασφαλιστή και του υποψηφίου προς ασφάλιση, ήδη κατά την έναρξη της κλήσης ο υποψήφιος ενημερώνεται για τη επικείμενη συλλογή των προσωπικών του δεδομένων και καλείται να δώσει προφορικά και ρητά τη συγκατάθεσή του προς τούτο.

Συμπερασματικά, συγκατάθεση του ασφαλισμένου μπορεί να ζητηθεί σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα⁴⁶, ενδεικτικά: α) κατά το προσυμβατικό στάδιο για τα δεδομένα που υποβάλλονται τη χρονική στιγμή της πρότασης-αίτησης, β) καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος της ασφαλιστικής σύμβασης, όπου μπορεί να προκύψει τροποποίηση αυτής για οποιονδήποτε λόγο και με πρωτοβουλία οποιουδήποτε εκ των μερών, και επομένως δημιουργείται ανάγκη για υποβολή των νέων, κρίσιμων, στοιχείων ή γ) κατά το στάδιο δήλωσης προς τον ασφαλιστή της πραγματοποίησης του ασφαλιστικού κινδύνου/ζημίας, συνοδευόμενης από αίτηση καταβολής του ασφαλίματος/αποζημίωσης, όπου χορηγούνται οψιγενή, αποδεικτικά της ζημίας δεδομένα, για τα οποία απαιτείται εκ νέου συγκατάθεση του υποκειμένου.

a. Ελεύθερη συγκατάθεση

Αναλύοντας τα επιμέρους χαρακτηριστικά της έννοιας, η συγκατάθεση του υποκειμένου απαιτείται να είναι «ελεύθερη», δηλαδή να μην αποτελεί προϊόν πλάνης, απάτης ή απειλής, να μην προκλήθηκε από ανάγκη ή σχέση εξάρτησης του υποκειμένου από τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Απαιτείται γενικότερα η συγκατάθεση να μην έχει αποσπασθεί με τρόπο αντίθετο στο νόμο ή στα χρηστά ήθη⁴⁷. Αυτό δεν σημαίνει ότι για

⁴⁶ Σημειωτέον ότι διαφορετικό είναι το ζήτημα του χρόνου που δίνεται η συγκατάθεση σε σχέση με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, το οποίο θα αναλυθεί παρακάτω.

⁴⁷ Πρόκειται για διατύπωση που είχε υιοθετήσει ο προΐσχυσαν Ν. 2472/1997 στο άρθρο 7 παρ. 2 εδ. α' αυτού, αναφορικά με την προϋπόθεση της συναίνεσης του υποκειμένου ως προς την επεξεργασία των προσωπικών του

την έννοια της ελεύθερης βούλησης αρκεί να μην έχει αποσπασθεί αυτή παράνομα, αλλά διατηρεί το περιπτώσιολογικό πλάτος της⁴⁸. Υπό αυτή τη σκέψη, δεν μπορεί να θεωρηθεί προϊόν ελεύθερης βουλήσεως η συγκατάθεση του υποκειμένου, όταν αποτελεί προϋπόθεση *sine qua non* για τη σύναψη σύμβασης⁴⁹. Χαρακτηριστικότερο δε παράδειγμα συγκατάθεσης που δεν μπορεί να θεωρηθεί καταρχήν ελεύθερη είναι και αυτή που δίνεται στο πλαίσιο σύμβασης ασφαλίσεως.

Ο υποψήφιος ασφαλιστής καλείται να δώσει τη συγκατάθεσή του ήδη κατά το πρώιμο αυτό στάδιο της υποβολής της πρότασης – αίτησής του προς σύναψη ασφάλισης, δηλαδή πριν καν συναφθεί η σύμβαση. Η συγκατάθεση λοιπόν αποτελεί ένα είδος προαπαιτούμενου για τη σύναψη μιας σύμβασης ασφάλισης, αφού είναι βέβαιο ότι χωρίς αυτήν δεν προχωρά από την ασφαλιστική εταιρεία η σύναψη της σύμβασης. Στις περισσότερες περιπτώσεις, γίνεται λόγος για συμβάσεις προσχώρησης⁵⁰, καθώς οι αιτήσεις μέσω της οποίας υποβάλλεται η πρόταση του υποψήφιου προς ασφάλιση είναι έντυπα με προδιατυπωμένους όρους και ερωτήσεις, τις οποίες καλείται να απαντήσει ο τελευταίος χορηγώντας παράλληλα όλα τα σχετικά στοιχεία και αποδεικτικά, συμπεριλαμβανομένης και της συγκατάθεσής του.

Τα αυτά ισχύουν και σε περίπτωση επέλευσης του ασφαλιστικού κινδύνου, όπου ο ασφαλιστής προκειμένου να καταβάλει την αποζημίωση, καλεί και πάλι τον ασφαλισμένο να συναινέσει ως προς την επεξεργασία και εν γένει χρήση των προσωπικών του δεδομένων. Κατά το στάδιο επέλευσης του κινδύνου, προκειμένου ο ασφαλιστής να διακριβώσει τις περιστάσεις υπό τις οποίες επήλθε η ασφαλιστική περίπτωση, μπορεί είτε να κάνει χρήση των εγγράφων που ήδη διαθέτει είτε να ζητήσει από τον δικαιούχο της αποζημίωσης να προσκομίσει επιπλέον στοιχεία και έγγραφα. Στην πρώτη περίπτωση, ο ασφαλιστής βασίζεται στη συγκατάθεση που έλαβε κατά το προσυμβατικό στάδιο, ενώ στη

δεδομένων. Δεν επαναλήφθηκε στο κείμενο του Κανονισμού ή του νέου Ν. 4624/2019, ωστόσο φαίνεται ότι αντικατοπτρίζει μέχρι και σήμερα την έννοια που θέλησε να δώσει ο νομοθέτης στην λέξη «ελεύθερη».

⁴⁸ Βλ. χαρακτηριστικά *Αρμαμέντο/ Σωτηρόπουλο*, Προσωπικά δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, 2005, σελ. 229, όπου γίνεται ειδική αναφορά για τη συγκατάθεση του υποκειμένου στην ασφαλιστική σύμβαση.

⁴⁹ Αυτό συμβαίνει π.χ. όταν κατά τη σύναψη μιας σύμβασης ασφάλισης ζωής τίθεται ως προαπαιτούμενο η διενέργεια ανάλυσης γενετικού υλικού, βλ. *Ιγγλεζάκη*, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, σελ. 215.

⁵⁰ Εύστοχα παρατηρείται (*Αλεξανδροπούλου – Αιγυπιάδου*, Προσωπικά δεδομένα, η νομική ρύθμιση της επεξεργασίας τους, σελ. 58) ότι ως τέτοιες χαρακτηρίζονται κατά κύριο λόγο οι τραπεζικές συμβάσεις, οι οποίες όμως φέρουν πολλές ομοιότητες με τις ασφαλίσεως, καθόσον στις πρώτες ο καταναλωτής συγκατατίθεται, προκειμένου να του χορηγηθεί ένα δάνειο, να δηλώσει πλήθος προσωπικών του δεδομένων, τα οποία πολλές φορές μάλιστα υπερβαίνουν τον επιδιωκόμενο σκοπό. Το αυτό ισχύει και ως προς τις ασφαλιστικές συμβάσεις.

δεύτερη περίπτωση θα αναζητήσει εκ νέου τη συναίνεση του ασφαλισμένου για την επεξεργασία των νεοεισφερθέντων δεδομένων.

Επομένως, κάθε άλλο παρά «ελεύθερη» μπορεί να χαρακτηριστεί στις παραπάνω περιπτώσεις η συγκατάθεση που δίνεται στο πλαίσιο της σύμβασης ασφάλισης, είτε κατά το προσυμβατικό στάδιο είτε και αργότερα με την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου και καταβολής του ασφαλισματος.

Εξάλλου, όπως αναφέρεται και στη σκέψη 43 του Κανονισμού ΕΕ 679/2016, δεν μπορεί να θεωρηθεί επιτρεπτή η επεξεργασία, βασιζόμενη σε συγκατάθεση του υποκειμένου, όταν υπάρχει σαφής ανισότητα μεταξύ του υποκειμένου των δεδομένων και του υπευθύνου επεξεργασίας. Τέτοια ανισότητα μπορεί να διαπιστωθεί και στην εδώ περίπτωση, μεταξύ του υποψήφιου προς ασφάλιση ή ήδη ασφαλισμένου και της συμβαλλόμενης ασφαλιστικής εταιρείας.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα⁵¹ ιδωμένο υπό την πλευρά της ελληνικής πραγματικότητας, όπου η ιδιωτική ασφάλιση επιλέγεται σε μεγάλο βαθμό ακριβώς διότι οι παροχές της δημόσιας αναγκαστικής ασφάλισης είναι ανεπαρκείς. Σε αυτή την περίπτωση επισημαίνεται ότι η γνωστοποίηση ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων, ιδιαίτερα γενετικών πληροφοριών του ασφαλισμένου, θα πρέπει να παραμένει ανεπίτρεπτη, εφόσον ο ασφαλισμένος ή ο υποψήφιος προς ασφάλιση δεν καλύπτεται από το σύστημα της δημόσιας ασφάλισης. Διαφορετικά, το υποκείμενο των δεδομένων βρίσκεται αντικειμενικά σε μειονεκτική θέση απέναντι στον ασφαλιστή, αφού δεν θα έχει άλλη δυνατότητα ασφάλισης και άρα θα βρίσκεται υπό την απειλή του να μείνει εντελώς ανασφάλιστο.

Επομένως, ορθότερο είναι να δεχθούμε, αυτό που άλλωστε δέχεται και πάγια η θεωρία⁵², ότι δεν θα είναι κατά κανόνα προϊόν ελεύθερης βούλησης η συγκατάθεση του υποκειμένου όταν αποτελεί προαπαιτούμενο για τη σύναψη της σύμβασης. Από την άλλη μεριά βέβαια, ίσως εδώ μπορεί να γίνει μια ευρύτερη ερμηνεία ως προς την έννοια «ελεύθερη» σε ό,τι αφορά την συγκατάθεση του ασφαλισμένου/ υποψηφίου για ασφάλιση, με δεδομένο ότι πράγματι αποτελεί *sine qua non* όρο για τη σύναψη μιας ασφάλισης, με

⁵¹ Βλ. σχετική ανάλυση για το εν λόγω ζήτημα σε Βασιλοπούλου Ε., Βιομετρικά και γενετικά δεδομένα, σε: Κοτσαλή/ Μενουδάκο, Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, 2018, σελ. 136, η οποία κάνει συγκεκριμένη αναφορά στα γενετικά δεδομένα που επεξεργάζονται οι ασφαλιστικές εταιρείες.

⁵² Βλ. Χριστοδούλου Κ., Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, 2013, 52, Ιγγλεζάκη, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, σελ. 215, Αρμαμέντο/ Σωτηρόπουλο, Προσωπικά δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, 2005, σελ. 229.

την αντίθετη όμως εδώ έννοια, ότι δηλαδή δεν μπορεί να εκτελεστεί ασφαλιστική σύμβαση χωρίς πρόσβαση του ασφαλιστή στα προσωπικά δεδομένα του ασφαλισμένου. Εδώ λοιπόν φαίνεται να δικαιολογείται πλήρως και να συγχωρείται τυχόν επεξεργασία από τον σκοπό και την ιδιαίτερη φύση της ασφαλιστικής σύμβασης σε σύγκριση με τις λοιπές συμβάσεις του ΑΚ.

β. Ρητή συγκατάθεση

Ως «ρητή» εννοείται η συγκατάθεση που γίνεται με τρόπο σαφή, σε γλώσσα κατανοητή και εκδηλώνεται με τέτοια μέσα ώστε να συνάγεται άμεσα εξ αυτής η σχετική βούληση του υποκειμένου. Σημαντικό είναι εδώ να αναφερθεί ότι δεν αρκεί η σιωπηρή συναίνεση του υποκειμένου, αλλά πρέπει αυτή να δηλώνεται ρητά και ανεπιφύλακτα. Ένα ερμηνευτικό ζήτημα που εμφανίζεται είναι ότι κατά τη διατύπωση του αυθεντικού κειμένου του Κανονισμού ΕΕ 679/2016, χρησιμοποιείται η λέξη «unambiguously», που σημαίνει ότι απαιτείται η συγκατάθεση να δίνεται «αναμφίβολα» και όχι απαραίτητα ρητά, όπως έχει μεταφραστεί στο ελληνικό κείμενο. Το γεγονός αυτό αφήνει ανοιχτό το θέμα του αν αρκεί η συναίνεση του υποκειμένου να είναι σιωπηρή, προκύπτουσα ωστόσο σαφώς.

Ωστόσο, ορθώς επισημαίνεται στη θεωρία⁵³, ότι ορθότερο είναι να δίνεται ρητώς και όχι σιωπηρώς η συγκατάθεση του υποκειμένου, προτιμότερο δε κρίνεται να χορηγείται με έγγραφο που φέρει την ιδιόχειρη υπογραφή του ή με μηχανική απεικόνιση ή σε κάθε περίπτωση με πρόδηλο και διακριτό τρόπο (βλ. π.χ. στην περίπτωση της προφορικής συναίνεσης). Το όλο ζήτημα άλλωστε φαίνεται να λύνεται τελικά και από τον Ευρωπαϊκό νομοθέτη, καθώς στην Αιτιολογική σκέψη 32 ορίζεται ότι για την κατάφαση του ρητού χαρακτήρα της συγκατάθεσης απαιτείται μια «σαφής θετική ενέργεια» (π.χ. συμπλήρωση τετραγωνιδίων), ενώ ως αντίθετα παραδείγματα αναφέρονται η σιωπή και τα προσυμπληρωμένα τετραγωνίδια.

γ. Ειδική συγκατάθεση

⁵³ Για το ζήτημα βλ. Χριστοδούλου Κ., Προς μια επανεξέταση της έννοιας της δικαιοπραξίας: Το παράδειγμα της συγκατάθεσης του υποκειμένου στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του, ΔιΜΕΕ 2, 2005, σελ. 362, Ιγγλεζάκης, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, σελ. 215.

Επιπλέον, σημαντική προϋπόθεση είναι η συναίνεση του υποκειμένου προς την ασφαλιστική εταιρεία να είναι «ειδική», δηλαδή να μην καλύπτει εκ των προτέρων κάθε μελλοντική επεξεργασία, αλλά να αναφέρεται μόνο σε ένα συγκεκριμένο σκοπό επεξεργασίας. Επίσης, για να θεωρείται ειδική, η συγκατάθεση δεν πρέπει να υποκρύπτεται στο πλαίσιο άλλων δηλώσεων⁵⁴. Αποτελεί βασική αρχή που διέπει το σύστημα του δικαίου των προσωπικών δεδομένων ότι η επεξεργασία πρέπει να πραγματοποιείται για καθορισμένους, ρητούς και νόμιμους σκοπούς και σε καμία περίπτωση να μην υπερβαίνει τους σκοπούς αυτούς κατά τρόπο ασύμβατο («αρχή του περιορισμού του σκοπού»). Συνέπεια μη τήρησης των ανωτέρω είναι η αυτοδίκαιη ανατροπή της συγκατάθεσης⁵⁵.

Υπό το εδώ εξεταζόμενο ζήτημα, ειδική θεωρείται η συγκατάθεση που δίνεται από το υποκείμενο, όταν αναφέρεται σε αυτήν ρητώς και σαφώς το ζήτημα ή τα επιμέρους ζητήματα ως προς τα οποία ο ασφαλισμένος δίνει την συναίνεσή του προκειμένου να υποβληθούν σε επεξεργασία. Δημιουργείται επ' αυτού το ερώτημα αν θεωρείται ειδική η συναίνεση που δίνει ο ασφαλισμένος, όταν αυτή αναφέρεται γενικώς και αορίστως σε οποιοδήποτε μελλοντικό γεγονός προκύψει κατά τη διάρκεια της ασφαλιστικής σύμβασης. Περισσότερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ερώτημα αν η ανωτέρω γενική, καλύπτουσα κάθε μελλοντικό συμβάν, συναίνεση που είχε δοθεί προσυμβατικά είναι επαρκής ώστε να αποκτήσει η ασφαλιστική εταιρεία πρόσβαση σε οποιοδήποτε σχετικό έγγραφο ή αρχείο και να αντλήσει δεδομένα του ασφαλισμένου – συμβαλλομένου της.

Ενδεικτική είναι η πρόσφατη απόφαση υπ' αριθμ. ΣτΕ 292/2019, με την οποία κρίθηκε ότι, στη δήλωση ασθένειας και νοσοκομειακής περίθαλψης που απευθύνει ο ασφαλισμένος προς την ασφαλιστική του εταιρεία, η συγκατάθεση αφορά μόνο δεδομένα υγείας που σχετίζονται με την κάλυψη του συγκεκριμένου ασφαλιστικού κινδύνου, διότι γενική συγκατάθεση για ολοκληρωτική και άμεση πρόσβαση στον ιατρικό φάκελο δεν είναι σύμφωνη με τις απαιτήσεις του Ν. 2472/1997, που εξειδικεύει το συνταγματικό δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Στην υπό κρίση περίπτωση κρίθηκε ότι η συλλογή και επεξεργασία ολόκληρου του ιατρικού φακέλου της ασφαλισμένης παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας των μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού, διότι συνέλεξε και επεξεργάστηκε στοιχεία περισσότερα από όσα ήταν αναγκαία για το

⁵⁴ Ιγγλεζάκης, ό.π., σελ. 215, *Αρμαμέντο/ Σωτηρόπουλο*, Προσωπικά δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, 2005, σελ. 229.

⁵⁵ Χριστοδούλου Κ., Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, 2013, 52.

συγκεκριμένο σκοπό επεξεργασίας, καθιστώντας αυτήν άκυρη ελλείπει προηγούμενης συγκατάθεσης του υποκειμένου.

δ. Εν πλήρει επιγνώσει

Όταν η επεξεργασία βασίζεται στη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, αυτή καθίσταται καθ' όλα επιτρεπτή μόνο εάν το υποκείμενο γνωρίζει πράγματι ότι συγκατατίθεται, σχετικά με τι δίνεται η συγκατάθεση και σε ποιο βαθμό έχει συγκατατεθεί. Υφίσταται εδώ πρόσθετη υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας προς ενημέρωση του υποκειμένου σχετικά με τη συλλογή και την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων, χωρίς την οποία δεν θα μπορούσε να γίνει λόγος για ελεύθερη δήλωση της αυθεντικής βουλήσεως του υποκειμένου. Πρόκειται για το δικαίωμα προηγούμενης ενημέρωσης του υποκειμένου, όπως αποτυπώνεται στα άρθρα 12 και 13 του Κανονισμού, που προκύπτει ως απόρροια της αρχής της διαφάνειας που διέπει σε αυξημένο βαθμό το νέο πλαίσιο του δικαίου των προσωπικών δεδομένων.

Ως προς το περιεχόμενο της ενημέρωσης, στην υπό εξέταση κατηγορία συμβάσεων, τυγχάνει κυρίως εφαρμογής το άρθρο 13 του Κανονισμού, λόγω του η φύση και ο χαρακτήρας της ασφαλιστικής σύμβασης στον ιδιωτικό τομέα επιτάσσει τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα να παρέχονται κατά βάση από το ίδιο το υποκείμενο στην ασφαλιστική εταιρεία. Στο άρθρο 13 ΓΚΠΔ⁵⁶ αναφέρονται ενδεικτικά και μόνο τα απαραίτητα στοιχεία για τα οποία πρέπει, κατ' ελάχιστον, να ενημερώνεται το υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων από τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Σύμφωνα με τη σκέψη 42 του Προοιμίου, απαραίτητο περιεχόμενο της ενημέρωσης που πρέπει να παρέχεται στο υποκείμενο είναι, η ταυτότητα, τα στοιχεία επικοινωνίας του υπευθύνου επεξεργασίας των δεδομένων και ο σκοπός της επεξεργασίας για την οποία προορίζονται τα προσωπικά

⁵⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 13 ΓΚΠΔ απαιτείται να γνωστοποιούνται απαραίτητως τα εξής: η ταυτότητα και τα στοιχεία επικοινωνίας του υπευθύνου επεξεργασίας και, κατά περίπτωση, του εκπροσώπου του υπευθύνου επεξεργασίας, β) τα στοιχεία επικοινωνίας του υπευθύνου προστασίας δεδομένων, γ) οι σκοποί της επεξεργασίας για τους οποίους προορίζονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και τη νομική βάση για την επεξεργασία, δ) εάν η επεξεργασία βασίζεται στο άρθρο 6 παράγραφος 1 στοιχείο στ', τα έννομα συμφέροντα που επιδιώκονται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή από τρίτο, ε) οι αποδέκτες ή οι κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, εάν υπάρχουν, στ) κατά περίπτωση, η πρόθεση του υπευθύνου επεξεργασίας να διαβιβάσει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σε τρίτη χώρα ή διεθνή οργανισμό και η ύπαρξη ή η απουσία απόφασης επάρκειας της Επιτροπής ή, όταν πρόκειται για τις διαβιβάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 46 ή 47 ή στο άρθρο 49 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο, αναφορά στις ενδεδειγμένες ή κατάλληλες εγγυήσεις και τα μέσα για να αποκτηθεί αντίγραφο τους ή στο πού διατέθηκαν.

δεδομένα. Να σημειωθεί ότι προσθέτως με τα αναφερόμενα, στον Κανονισμό και στο Ν. 4624/2019, απαιτούμενα στοιχεία πληροφόρησης του υποκειμένου, ο Ν. 4364/2016⁵⁷ προβλέπει μεταξύ αυτών των στοιχείων και περαιτέρω στοιχεία αναφορικά με τις συμβάσεις ασφάλισης ζημιών και ζωής, όπως π.χ. για τις ασφαλίσεις ζημιών απαιτείται να γνωστοποιείται στο υποκείμενο το εφαρμοστέο στην ασφαλιστική σύμβαση δίκαιο, εάν δεν υπάρχει δικαίωμα επιλογής ή σε περίπτωση δυνατότητας επιλογής, το δίκαιο που προτείνει η ασφαλιστική επιχείρηση κ.ά.⁵⁸

Η ενημέρωση πρέπει να είναι συνοπτική, εύκολα προσβάσιμη⁵⁹ και κατανοητή, με σαφή και απλή διατύπωση. Υπό αυτή τη σκέψη κρίνεται ότι πρέπει να αποφεύγονται τα εκτενή, πολυσέλιδα κείμενα με δυσνόητη γλώσσα και τεχνικούς όρους, τα οποία το υποκείμενο δεν προτίθεται να ανατρέξει αφενός λόγω του όγκου των πληροφοριών, αφετέρου δεν θα κατανοήσει επακριβώς τις κρίσιμες πληροφορίες που τον ενδιαφέρουν και τα δικαιώματά του. Συνέπεια όλων των ανωτέρω είναι ότι η συγκατάθεση αφορά μόνο την επεξεργασία για την οποία πραγματοποιήθηκε η συγκεκριμένη ενημέρωση, ενώ τυχόν επεξεργασία που έλαβε χώρα χωρίς προηγούμενη ενημέρωση του υποκειμένου προς τούτο, καθίσταται άκυρη και παράνομη.

Να σημειωθεί, τέλος, ότι από τη διατύπωση του Κανονισμού δεν προκύπτει σαφώς το χρονικό σημείο που πρέπει να λάβει χώρα η ενημέρωση, δηλαδή αν είναι απαραίτητο αυτή να έχει δοθεί πριν τη χορήγηση της συναίνεσης ή είναι δυνατό να δοθεί και πριν από αυτήν. Ορθότερο είναι να δεχθούμε, εν όψει και των ανωτέρω, ότι πρέπει υποχρεωτικά η ενημέρωση να λαμβάνει χώρα πριν την δήλωση βουλήσεως, διαφορετικά αυτή δεν πληροί τις προϋποθέσεις της πλήρους επίγνωσης και το κύρος της βάλλεται.

⁵⁷ Βλ. ΦΕΚ τ. Α' 13/5-2-2016 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2009/138/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριοτήτων ασφάλισης και αντασφάλισης (Φερεγγυότητα ΙΙ)»

⁵⁸ Βλ. αναλυτικά Ν. 4363/2016, και συγκεκριμένα το άρθρο 150 για τις γενικές πληροφορίες που απαιτούνται στις συμβάσεις ασφάλισης ζημιών, το άρθρο 151 που αναφέρεται σε Συμπληρωματικές πληροφορίες στην περίπτωση ασφάλισης κατά ζημιών υπό καθεστώς ελεύθερης εγκατάστασης ή υπό καθεστώς ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και το άρθρο 152 σχετικά με τις ασφαλίσεις ζωής.

⁵⁹ Σύμφωνα με τη σκέψη 58 του Κανονισμού, οι πληροφορίες αυτές θα μπορούσαν να παρέχονται σε ηλεκτρονική μορφή, για παράδειγμα, όταν απευθύνονται στο κοινό, μέσω ιστοσελίδας. Εδώ θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής το παράδειγμα των συμβάσεων ασφάλισης οχημάτων για τροχαία ατυχήματα. Είναι σύνηθες πλέον το φαινόμενο της ασφάλισης οχήματος με ένα «κλικ» μέσω προσφορών που με απίστευτη ευκολία συναντά κανείς στο διαδίκτυο. Στις περιπτώσεις αυτές, όπου δεν μπορεί να υπάρξει φυσική, ανθρώπινη επικοινωνία μεταξύ των δύο συμβαλλομένων μερών, κρίνεται επιβεβλημένη η παροχή των απαραίτητων πληροφοριών με ηλεκτρονική μορφή.

Ενδεικτικά, η ΑΠΔΠΧ 55/2010⁶⁰ απασχολούμενη με το ζήτημα της ενημέρωσης, έκρινε ότι ασφαλιστική εταιρεία προέβη σε παράνομη επεξεργασία, καθότι η συγκατάθεση του ασφαλισμένου δόθηκε χωρίς προηγούμενη ενημέρωση του υποψηφίου για το είδος των εξετάσεων στις οποίες θα υποβαλλόταν, όπου περιλαμβάνοντο και εξετάσεις για HIV, κάνοντας ταυτόχρονα σύσταση στην ασφαλιστική εταιρεία για να έχουν στο εξής καλύτερη ενημέρωση στους ασφαλισμένους που δίνουν τη συγκατάθεσή τους.

ε. Τύπος

Στον ΑΚ γενικά η ρητή συγκατάθεση μπορεί να δίνεται είτε προφορικά είτε γραπτά ή και αθόρυβα, με χειρονομίες ή νεύματα, αρκεί να συνάγεται με σαφήνεια ότι σκοπός του δράστη είναι η εξωτερίκευση της βούλησης για συγκατάθεση⁶¹. Αναφορικά με τον τύπο που πρέπει να περιβάλλει τη συναίνεση του υποκειμένου, ο Κανονισμός ουδεμία αναφορά κάνει⁶², με αποτέλεσμα να φαίνεται ορθή η άποψη ότι η συγκατάθεση μπορεί να δοθεί είτε γραπτώς είτε προφορικώς. Αυτό που ενδιαφέρει, ωστόσο, είναι ο υπεύθυνος επεξεργασίας να είναι σε θέση να αποδείξει⁶³ ότι το υποκείμενο συγκατατέθηκε στην πράξη επεξεργασίας⁶⁴. Επομένως και λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης αυξημένης προστασίας του ασθενέστερου συμβαλλόμενου, ο οποίος είναι ο ασφαλισμένος, κρίνεται φρονιμότερο να προτιμάται ο έγγραφος τύπος, ο οποίος παραδοσιακά παρέχει ισχυρότερες εγγυήσεις για την ασφάλεια των συναλλαγών.

στ. Προγενέστερη συναίνεση ή εκ των υστέρων έγκριση;

Από τον Κανονισμό δεν προκύπτει ευθέως το χρονικό σημείο, κατά το οποίο πρέπει να δίνεται η συγκατάθεση του υποκειμένου για την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων, δηλαδή αν απαιτείται να δίνεται πριν λάβει χώρα η επεξεργασία των

⁶⁰ Βλ. την απόφαση διαθέσιμη στην ιστοσελίδα της <https://www.dpa.gr/>

⁶¹ Βλ. Γεωργιάδη Απ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 5^η εκδ. 2019, σελ. 627 επ.

⁶² Σε αντίθεση με το προϊσχύσαν καθεστώς του Ν. 2472/1997, ο οποίος όριζε επίσης το άτυπο της επεξεργασίας των απλών δεδομένων, ενώ αναφορικά με τα ευαίσθητα προέβλεπε τον έγγραφο τύπο.

⁶³ Αξίζει εδώ να αναφερθεί ότι το βάρος της απόδειξης της συγκατάθεσης φέρει ο μαχόμενος υπέρ της νομιμότητας της επεξεργασίας, το οποίο σημαίνει ότι κατά την πλειοψηφία των περιπτώσεων ο ασφαλιστής θα προσπαθεί να αποδείξει τη νομιμότητα της επεξεργασίας που διενήργησε στα προσωπικά δεδομένα του ασφαλισμένου και, επομένως, φέρει και το βάρος απόδειξης.

⁶⁴ Βλ. σκέψη 42 του Προοιμίου ΓΚΠΔ.

προσωπικών δεδομένων (οπότε θα γίνεται λόγος για «συναίνεση») ή αρκεί να δοθεί και εκ των υστέρων (οπότε πρόκειται για «έγκριση»). Με βάση τη γραμματική ερμηνεία («έχει συναινέσει»), φαίνεται να προκρίνεται η πρώτη εκδοχή της εκ των προτέρων χορήγησης συναίνεσης του υποκειμένου, λόγω και της επιλογής από το νομοθέτη του παρακειμένου ως χρόνου. Αυτό άλλωστε επιτάσσει και η ανάγκη υπέρτερης προστασίας του υποκειμένου των δεδομένων απέναντι στον υπεύθυνο/ εκτελούντα την επεξεργασία. Όταν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως όσον αφορά στα ευαίσθητα, υποβάλλονται σε επεξεργασία, η προσβολή στο πρόσωπο του υποκειμένου αυτών έχει ήδη επέλθει και τυχόν εκ των υστέρων έγκριση καθίσταται άνευ αντικειμένου⁶⁵.

ζ. Ανάκληση της συγκατάθεσης

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του ΓΚΠΔ, δίνεται στο υποκείμενο το δικαίωμα ελεύθερης ανάκλησης, ήτοι έχει το δικαίωμα να ανακαλέσει την συγκατάθεσή του ανά πάσα στιγμή, χωρίς όμως αναδρομικό αποτέλεσμα. Επεξεργασία που έλαβε χώρα, υπό την νομική βάση της συναίνεσης του υποκειμένου, μέχρι την ανάκληση αυτής, θεωρείται νόμιμη και δεν μπορεί να ανατραπεί. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η προσήκουσα ενημέρωση του υποκειμένου πριν αυτό χορηγήσει τη συγκατάθεσή του, σχετικά με τα σχετικά δικαιώματα και αξιώσεις που διατηρεί. Βέβαια, πλέον και υπό τον ΓΚΠΔ, φαίνεται να υπερκαλύπτεται το δικαίωμα ανάκλησης της συγκατάθεσης του υποκειμένου, εφόσον υπάρχουν το δικαίωμα διαγραφής (ως γνωστόν «δικαίωμα στη λήθη» του άρθρ. 17), το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας (του άρθρου 18) και το δικαίωμα εναντίωσης στην επεξεργασία (του άρθρου 21), τα οποία άλλωστε φαίνεται να προστατεύουν αποτελεσματικότερα το υποκείμενο από την επεξεργασία των δεδομένων του.

Διαφορετικό εμφανίζεται ωστόσο το ζήτημα της δυνατότητας ανάκλησης της συγκατάθεσης του υποκειμένου/ ασφαλισμένου στους κόλπους του ιδιωτικού ασφαλιστικού δικαίου. Λόγω της ιδιαίτερης φύσης της ασφαλιστικής σύμβασης, η σύναψη αυτής άμεσα συνεπάγεται την εκροή πληθώρας προσωπικών δεδομένων που ζητώνται από τον ασφαλισμένο και την αντίστοιχη αρχειοθέτηση και -δυνητικά- την επεξεργασία αυτών

⁶⁵ Βλ. βέβαια και Χριστοδούλου Κ., Δίκαιο Προσωπικών δεδομένων, 2013, σελ. 51, όπου εκτίθεται η σκέψη ότι το ζήτημα δεν φαίνεται να έχει πρακτική σημασία από την σκοπιά του αστικού δικαίου, αφού, αν η επεξεργασία εγκριθεί εκ των υστέρων, τότε η διαφορά μεταξύ των μερών (υπευθύνου και υποκειμένου) θα έχει πρακτικώς εκλείψει.

από την ασφαλιστική εταιρεία. Υφίσταται μάλιστα «ασφαλιστικό βάρος», δηλαδή υποχρέωση του ασφαλισμένου να προβεί στην παραπάνω εκούσια χορήγηση των προσωπικών του δεδομένων. Επομένως, μάλλον μοιάζει ασυμβίβαστο με τον χαρακτήρα της ασφαλιστικής σύμβασης να θεωρείται ότι ελευθέρως και ανά πάσα στιγμή μπορεί να ανακαλείται η συναίνεση του υποκειμένου.

Πάντως, δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να γίνει δεκτή απαγόρευση της ανάκλησης της συναίνεσης, ωστόσο φαίνεται λογικό να καθίσταται αυτή δυνατή και επιτρεπτή υπό προϋποθέσεις, σημαντικότερο δε είναι να αναφερθεί ότι συνεπάγεται τις αντίστοιχες συνέπειες. Π.χ. δεν μπορεί να φανταστεί κανείς ότι θα μπορούσε οποιοσδήποτε ασφαλισμένος να άρει σε ανύποπτο χρονικό διάστημα, σύντομο από την σύναψη της σύμβασης τη συναίνεσή του ως προς το αρχείο του συνόλου των στοιχείων που διατηρεί η ασφαλιστική εταιρεία, καθώς αυτομάτως καθίσταται πλήρως ανισοβαρής η σύμβαση με αποτέλεσμα να δίνεται το δικαίωμα στον ασφαλιστή να καταγγείλει τη σύμβαση με βάση τις διατάξεις του ΑσφΝ. Αντιθέτως, είναι δεδομένο ότι επιτρεπτή και έγκυρη είναι η ανάκληση συγκατάθεσης επ' αφορμής παράνομης επεξεργασίας ή παραβίασης από την ασφαλιστική εταιρεία κανόνων και αρχών που θεσπίζονται από τον Κανονισμό για τη σύνομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων⁶⁶.

η. Συγκατάθεση με ΓΟΣ

Εξαιρετικά σύνηθες στην πράξη είναι το φαινόμενο να παρέχεται η συγκατάθεση του υποκειμένου με ΓΟΣ⁶⁷ προδιατυπωμένους στο έντυπο της σύμβασης από τον

⁶⁶ Το όλο ζήτημα αντιμετωπίζεται διαφορετικά αν λάβουμε υπόψη ότι τις περισσότερες φορές η συγκατάθεση έχει δοθεί στο πλαίσιο σύμβασης μεταξύ του υποκειμένου και του υπευθύνου επεξεργασίας, οπότε θα συντρέχει ο κατ' άρθρο 6 παρ. 1β' του Κανονισμού λόγος άρσης του παράνομου χαρακτήρα της ανέγκριτης επεξεργασίας και η ανάκληση της συγκατάθεσης θα είναι ως εκ τούτου περιττή και κατ' επέκταση άκυρη. Γενικότερα όταν συντρέχει κάποιος από τους υπόλοιπους λόγους άρσης του αδικού της επεξεργασίας κατ' άρθρο 6 και 9 του Κανονισμού, η ανάκληση της όποιας συγκατάθεσης του υποκειμένου δεν είναι νομικώς κρίσιμη, αφού ο υπεύθυνος μπορεί να βασίσει σε άλλο νόμιμο λόγο την επεξεργασία που διενεργεί. Βλ. για το όλο ζήτημα *Χριστοδούλου Κ.*, Προς μια επανεξέταση της έννοιας της δικαιοπραξίας; Το παράδειγμα της συγκατάθεσης του υποκειμένου στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του, ΔιΜΕΕ 2005, σελ. 364.

⁶⁷ Είναι ο όρος που έχει ως αποτέλεσμα την υπέρμετρη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή. Ο καταχρηστικός δε χαρακτήρας γενικού όρου (ΓΟ) ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

ασφαλιστή. Στη θεωρία⁶⁸, διατυπώνονται ισχυρές αμφιβολίες για την εγκυρότητα του ΓΟΣ που παρέχεται κατ' αυτόν τον τρόπο. Δημιουργείται εν προκειμένω το ζήτημα πως η συγκατάθεση ενταγμένη σε γενικό όρο προδιατυπωμένο στο έντυπο της σύμβασης, μπορεί να πληροί τις προϋποθέσεις της ρητής και ειδικής δήλωσης βουλήσεως.

Αξίζει εδώ να γίνει μια σύντομη αναφορά στο πεδίο ρύθμισης των ΓΟΣ εν γένει, και συγκεκριμένα σε ένα από τα δυσχερέστερα ζητήματα του δικαίου αυτών, ήτοι το ζήτημα του ελεγκτού ή μη του βασικού περιεχομένου της σύμβασης σε περίπτωση που αυτό αποτυπώνεται σε γενικούς όρους ασφάλισης, δηλαδή της ίδιας της παροχής («ασφαλιστικό προϊόν») και αντιπαροχής («ασφάλιστρο»)⁶⁹. Σύμφωνα με το άρθρο 4 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου της Ευρώπης της 5^{ης} Απριλίου 1993⁷⁰, ο έλεγχος της καταχρηστικότητας των ΓΟΣ δεν εκτείνεται σε όρους, με τους οποίους περιγράφεται ή ορίζεται η ίδια η παροχή ή η αντιπαροχή, αφού η περιγραφή αυτή δεν συνιστά απόκλιση από κάποιον κανόνα ενδοτικού δικαίου, υπό την προϋπόθεση όμως ότι ο εν λόγω όρος έχει διατυπωθεί με σαφήνεια και κατά τρόπο ρητό. Κατά συνέπεια, όπως γίνεται δεκτό και από τη γερμανική θεωρία και νομολογία⁷¹, η περιγραφή του κινδύνου που αναλαμβάνει ο ασφαλιστής, έστω και αν γίνεται μέσω ΓΟΣ, δεν υπάγεται σε έλεγχο καταχρηστικότητας, σε αντίθεση με τις εξαιρέσεις/ καλύψεις από την ασφάλιση π.χ. όπου καταρχήν γίνεται δεκτή δυνατότητα ελέγχου. Συμπερασματικά, γίνεται δεκτό ότι αποκλείονται από τον έλεγχο εκείνες οι ρήτρες, χωρίς τις οποίες θα ήταν ανέφικτη η έγκυρη σύναψη της σύμβασης, δηλαδή των ΓΟΣ που ρυθμίζουν τα *essentialia negotii* της σύμβασης. Από την άλλη μεριά, ο Ν. 2251/1994⁷², ο οποίος ρυθμίζει τους Γενικούς Όρους Συναλλαγών ως προς την ένταξή τους στη σύμβαση, την ερμηνεία τους και τον έλεγχο του περιεχομένου τους, υπάγει υπό την απαγορευτική διάταξη του άρθρου 2 παρ. 6, και ρήτρες, οι οποίες ρυθμίζουν με μη εύλογο τρόπο τη βασική σχέση παροχής – αντιπαροχής.

⁶⁸ Βλ. για το ζήτημα *Χριστοδούλου Κ.*, Δίκαιο προσωπικών δεδομένων, σελ. 59 επ., *Μεντή*, Γενικοί όροι ασφάλισης ζωής, ατυχημάτων και ασθενειών, Αρμεν 1999, τ. Γ', σελ. 154,

⁶⁹ Βλ. αναλυτικά για το ζήτημα *Μεντή Γ.*, Γενικοί όροι ασφάλισης ζωής, ατυχημάτων και ασθενειών, Αρμεν 1999, τ. Γ', σελ. 156.

⁷⁰ Κατά τη ρητή διατύπωση της παρ. 2 του άρθρου 4, η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής αφενός και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.

⁷¹ Βλ. *Μεντή*, ό.π., σελ. 156, με τις εκεί πλούσιες παραπομπές σε γερμανική βιβλιογραφία και νομολογία.

⁷² Όπως ισχύει μετά την τελευταία τροποποίησή του με τον Ν. 3587/2007.

Υπό τη μορφή ΓΟΣ, εισάγονται συνήθως στις ασφαλιστικές συμβάσεις και τα ασφαλιστικά βάρη που βαρύνουν τον ασφαλισμένο, διευρύνοντας συχνά το περιεχόμενο αυτών ή τις έννομες συνέπειες σε περίπτωση παράβασής τους κατ' απόκλιση από το ισχύον ασφαλιστικό δίκαιο ή συμπληρώνοντας τα κενά αυτού του δικαίου⁷³. Να σημειωθεί καταρχήν ότι δεν θα πρέπει να θεωρηθεί άκυρος ο όρος σύμβασης, ο οποίος επιτρέπει στον ασφαλιστή να ζητήσει από το δικαιούχο επιπλέον στοιχεία για την διακρίβωση της ασφαλιστικής περίπτωσης. Εννοείται βέβαια ότι τα στοιχεία αυτά πρέπει να είναι αναγκαία, περιορισμένα ακριβώς στον σκοπό απόδειξης του συγκεκριμένου συμβάντος και ότι ο δικαιούχος έχει επαρκή πρόσβαση σε αυτά⁷⁴.

Ενδεικτικά, είχε απασχολήσει τη νομολογία⁷⁵ το ζήτημα του επιτρεπτού ή μη της εξάρτησης της καταβολής της αποζημίωσης εκ μέρους του ασφαλιστή από την προσκόμιση (από το δικαιούχο) όλων των στοιχείων της ποινικής δικογραφίας (εφόσον είχε σχηματισθεί τέτοια), όπως επίσης και το έγκυρο του όρου περί δικαιώματος του ασφαλιστή να ζητήσει την προσκόμιση *«οποιοδήποτε άλλου δικαιολογητικού κριθεί αναγκαίο»*. Όσον αφορά το πρώτο ζήτημα, κρίθηκε, από το δικαστήριο που επελήφθη της υπόθεσης σε πρώτο βαθμό, ότι δεν είναι εύλογο το βάρος που επιρρίπτεται στον δικαιούχο να προσκομίσει αντίγραφα από τυχόν σχηματισθείσα ποινική δικογραφία, με τη σκέψη ότι το βάρος αυτό μπορεί εύλογα να φέρει και ο ασφαλιστής κρίνοντας το σχετικό όρο καταχρηστικό. Αντιθέτως, σε δεύτερο βαθμό το δικαστήριο έκρινε μη καταχρηστικό τον σχετικό όρο, διατυπώνοντας χαρακτηριστικά την κρίση ότι *«η υποχρέωση προσκομιδής των εγγράφων της ποινικής δικογραφίας αποτελεί συγκεκριμενοποίηση του ασφαλιστικού βάρους ασφαλισμένου μετά την επέλευση του κινδύνου και νόμιμα μπορεί να συμφωνηθεί με έντυπο ασφαλιστικό όρο. Η ρήτρα αυτή διευκολύνει τον ασφαλιστή, που βρίσκεται σε δυσχερέστερη θέση συγκριτικά με τον ασφαλισμένο, να διαπιστώσει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πραγματοποιήθηκε ο κίνδυνος, καθώς και την έκτασή του»*. Σε ό,τι αφορά δε το δεύτερο ως άνω ζήτημα, ήτοι τη δυνατότητα της εταιρείας να ζητεί οποιοδήποτε δικαιολογητικό αυτή θεωρεί χρήσιμο, το Εφετείο έκρινε, σε αντίθεση ομοίως με το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ότι ο όρος αυτός είναι

⁷³ Ως συνέπεια συνήθως προβλέπεται η απαλλαγή του ασφαλιστή (βλ. σχετικά ΑΠ 345/1995, Δ/νη 1996, σελ. 325)

⁷⁴ Βλ. σχετικά ΟλΑΠ 27/1993 (Δ/νη 1994, 348), η οποία έκρινε έγκυρο τον όρο ασφαλιστηρίου διεθνούς μεταφοράς, σύμφωνα με τον οποίο η αιτία της καταστροφής του φορτίου έπρεπε να αποδειχθεί με συγκεκριμένο έγγραφο.

⁷⁵ ΕφΑθ 1448/1998, ΝοΒ 1998, σελ. 1251, η οποία εξαφάνισε την ΠΠΑ 3229/1996, ΝοΒ 1998, σελ. 798, με σημ. Ι. Ρόκα, όπως αμφότερες αναλύονται παραπάνω.

απολύτως έγκυρος, καθότι απορρέει από τη γενική αρχή του ιδιωτικού ασφαλιστικού δικαίου, που αποτελεί παράλληλα και ασφαλιστικό βάρος, ήτοι να γνωστοποιεί ο ασφαλισμένος στον ασφαλιστή χωρίς καθυστέρηση την επέλευση του κινδύνου, καθώς και την αντίστοιχη υποχρέωση που έχει, ήτοι να μεριμνά για τον περιορισμό της έκτασης και των συνεπειών της επέλευσης της ζημίας.

Αναφορικά με το ειδικότερο θέμα της συγκατάθεσης που παρέχεται με ΓΟΣ, ορίζεται ρητώς στο άρθρο 7 παρ. 2 του Κανονισμού ότι επιτρέπεται καταρχήν η χορήγηση της συναίνεσης με ΓΟΣ («εάν... παρέχεται στο πλαίσιο γραπτής δήλωσης, η οποία αφορά και άλλα θέματα...»), ωστόσο με τρόπο που να την διακρίνει από τα λοιπά θέματα. Προτείνεται προς τούτο, να αποχωρίζεται από το σώμα της σύμβασης ο ΓΟΣ με τον οποίο ζητείται η συγκατάθεση από το υποκείμενο, σίγουρα δε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μην εξαρτάται η εκπλήρωση της σύμβασης ασφάλισης από την αποδοχή χορήγησης της συναίνεσης εκ μέρους του ασφαλισμένου⁷⁶, αλλά να του παρέχεται η δυνατότητα να συνάψει την υπό διαπραγμάτευση σύμβαση και χωρίς να παράσχει τη συγκατάθεσή του. Στην πράξη αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την προσθήκη ειδικού τετραγωνιδίου, όπου το υποκείμενο μπορεί με ειδική ένδειξη να επιλέξει για τη διάθεση ή μη των προσωπικών δεδομένων (opt – in).

Στο πλαίσιο εξέτασης βέβαια του ζητήματος από τη σκοπιά του ασφαλιστικού δικαίου, όπου δεν είναι δυνατόν, όπως αναλύθηκε παραπάνω, να συναφθεί ασφαλιστική σύμβαση χωρίς την επεξεργασία των δεδομένων του ασφαλισμένου και αντιστοίχως την συναίνεσή του προς τούτο, δεν μπορεί να θεωρηθεί εκ των προτέρων μη επιτρεπτή η χορήγηση της συγκατάθεσης με προδιατυπωμένους όρους στη σύμβαση. Αυτό που πρέπει να εξετάζεται όμως ανά περίπτωση είναι η συναίνεση που χορηγείται με ΓΟΣ να αφορά συγκεκριμένα, περιοριστικώς αναφερόμενα στον όρο, προσωπικά δεδομένα, για τα οποία το υποκείμενο χορηγεί τη συγκατάθεσή του. Τυχόν ΓΟΣ που τίθενται με τέτοιο τρόπο, αφορώντες γενικώς και αορίστως οποιοδήποτε προσωπικό δεδομένο του ασφαλισμένου, στο οποίο ο ασφαλιστής θα έχει πρόσβαση για αόριστο χρονικό διάστημα ισχύος της ασφαλιστικής σύμβασης, είναι καταφανώς καταχρηστικοί.

⁷⁶ Πρόκειται για την τακτική take it or leave it. Βλ. σχετικά και Χριστοδούλου Κ., ό.π., σελ. 60.

θ. Η στάση της ΑΠΔΠΧ και της νομολογίας των ελληνικών δικαστηρίων ως προς τη συγκατάθεση του ασφαλισμένου

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον και πλούσια περιπτωσιολογία εμφανίζουν οι αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και των ελληνικών δικαστηρίων αναφορικά με το ζήτημα της εγκυρότητας της συγκατάθεσης του υποκειμένου στην ασφαλιστική σύμβαση. Έτσι, σύμφωνα με την υπ' αρ. 43/2004 απόφαση της ΑΠΔΠΧ, κρίθηκε μη νόμιμη η επεξεργασία, στην οποία προέβη ασφαλιστική εταιρεία, βιντεοκασέτας με την εγχείρηση αφαίρεσης κύστης ασφαλισμένης της, κατόπιν απαίτησης της πρώτης, για να επιβεβαιώσει ότι πράγματι έλαβε χώρα η δηλωθείσα επέμβαση. Ορθώς έκρινε η Αρχή στην εν λόγω περίπτωση ότι η ασφαλιστική εταιρεία με την απαίτηση για υποβολή και καταχώριση στο αρχείο της της εν λόγω βιντεοκασέτας, υπερέβη το σκοπό της επεξεργασίας, αφού αρκούσαν για την απόδειξη διενέργειας της επέμβασης τα λοιπά προσκομισθέντα αποδεικτικά έγγραφα. Δεν αρκεί δε η συγκατάθεση που δόθηκε από την ασφαλισμένη κατά την σύναψη του συμβολαίου ασφάλισης, ότι δίνει την εξουσιοδότησή της στην ασφαλιστική εταιρεία να λαμβάνει γνώση κάθε ιατρικού εγγράφου που έχει σχέση με την υγεία της, καθώς εκτός των άλλων η βιντεοκασέτα δεν αποτελεί ιατρικό «έγγραφο». Σημαντικότερο όμως είναι ότι μια τέτοια «γενική συγκατάθεση», αφορώσα οποιοδήποτε έγγραφο εκ του ιατρικού φακέλου, ήτοι ευαίσθητο προσωπικό δεδομένο, δεν θεμελιώνει έγκυρη συγκατάθεση του υποκειμένου, ούτε πληροί τις επιταγές του Ν. 2472/1997.

Σε άλλη περίπτωση, ασφαλιστική εταιρεία ζητούσε τη συγκατάθεση για συλλογή και επεξεργασία ιατρικών στοιχείων των ασφαλισμένων σε έντυπο εξοφλητικής απόδειξης. Η Αρχή με την υπ' αρ. 54/2004 απόφασή⁷⁷ της, έκρινε ότι η συγκατάθεση αυτή δεν είχε τον απαιτούμενο ελεύθερο χαρακτήρα που απαιτούσε ο τότε ισχύων Ν. 2472/1997, αφού η παροχή της προς την ασφαλιστική εταιρεία αποτελούσε προϋπόθεση για την είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης. και επέβαλε πρόστιμο στην ασφαλιστική εταιρεία.

Ωστόσο, η νομολογία δεν έχει διατηρήσει μέχρι στιγμής μια ομοιόμορφη στάση απέναντι στο ζήτημα. Ενδεικτική είναι η υπόθεση που απασχόλησε την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, επί της οποίας εκδόθηκε η υπ' αρ. 2/2004 απόφαση⁷⁸, επιβάλλοντας πρόστιμο σε ασφαλιστική εταιρεία για παράνομη επεξεργασία

⁷⁷ Βλ. Κωνσταντίνου Α., Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και διαχείριση ασφαλιστικού κινδύνου, ΕπιΔικΙΑ 2006, τ. ΙΙ', σελ. 135.

⁷⁸ ΕΕμπΔ 2004, σελ. 100.

ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων ασφαλισμένης, για το λόγο ότι δεν συνιστά συγκατάθεση του υποκειμένου στην επεξεργασία η προσχώρηση του υποκειμένου στους ΓΟΣ του ασφαλιστηρίου συμβολαίου, γιατί τότε δεν πρόκειται για ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως. Συγκεκριμένα, πρόκειται για συγκατάθεση που δόθηκε από ασφαλισμένη με την υπογραφή της ασφαλιστικής σύμβασης, στην τελευταία σελίδα της οποίας υπήρχε, μεταξύ άλλων, προδιατυπωμένος έντυπος όρος (ρήτρα), που ανέφερε κατά λέξη τα εξής: «Παρέχω προς την παραπάνω ασφαλιστική εταιρία τη ρητή συγκατάθεσή μου για τη συλλογή, επεξεργασία, τήρηση και λειτουργία αρχείου προσωπικών μου δεδομένων και ευαίσθητων προσωπικών μου δεδομένων, που αφορούν δηλαδή εκτός των άλλων και την υγεία μου (φυσική μου κατάσταση, τυχόν ανικανότητες και αναπηρίες, ιατρικό μου ιστορικό, χορήγηση φαρμάκων κλπ. στοιχεία της υγείας μου), καθώς επίσης και για την άντληση και διαβίβαση δεδομένων της κατηγορίας αυτής από και προς κάθε τρίτο παρέχοντα υπηρεσίες υγείας, ασφαλιστικό μου ταμείο, νοσηλευτικά ιδρύματα, διαγνωστικά κέντρα, ιατρούς, ασφαλιστικές εταιρίες, δημόσιες ή δικαστικές κατόπιν αιτήματός τους...». Κατά συνέπεια, η ασφαλιστική εταιρεία, αιτούμενη να λάβει με εισαγγελική παραγγελία από το διαγνωστικό κέντρο αντίγραφο ιατρικής γνωμάτευσης που αντιστοιχούσε σε προγενέστερο της ασφάλισης χρονικό διάστημα, όπερ και έλαβε, προέβη σε παράνομη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων της ασφαλισμένης, καθώς δεν είχε λάβει την απαιτούμενη ειδική εξουσιοδότηση προς τούτο⁷⁹.

Η εν λόγω όμως υπόθεση προχώρησε περαιτέρω στα ανώτατα ακυρωτικά δικαστήρια της χώρας, τα οποία παραδόξως εκτίμησαν διαφορετικά τα περιστατικά της. Έτσι, ο μεν Άρειος Πάγος⁸⁰, έκρινε ότι δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 2 περ. ια' του Ν. 2472/1997 (όπως ίσχυε τότε) και νυν ισχύοντος άρθρου 4 περ. 11' του Κανονισμού, περί ελεύθερης, ρητής και ειδικής δήλωσης βουλήσεως, η συγκατάθεση που δόθηκε με τον ως άνω περιγραφόμενο τρόπο. Χαρακτήρισε δε, εξ αυτού, παράνομη την επεξεργασία με αποτέλεσμα την προσβολή της προσωπικότητας της ασφαλισμένης ως προς την έκφανση της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, λόγω της αθέμιτης επέμβασης στην ιδιωτική της ζωή και την εμπορευματοποίηση των δεδομένων της, και επικύρωσε την Εφετειακή απόφαση που επιδίκαζε χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης της ασφαλισμένης. Το δε

⁷⁹ Σημειωτέον εν προκειμένω ότι στην εν λόγω απόφαση, η επεξεργασία κρίθηκε παράνομη, εκτός του λόγου της έλλειψης συγκατάθεσης του υποκειμένου, και για την έλλειψη προηγούμενης άδειας από την αρμόδια Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα για τη συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, σύμφωνα με την προϊσχύσασα ρύθμιση της διάταξης του άρθρου 7 του Ν. 2472/1997.

⁸⁰ ΑΠ 2100/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

Συμβούλιο της Επικρατείας⁸¹, απασχολούμενο με την ίδια υπόθεση μετά από αίτηση ακυρώσεως που άσκησε η ασφαλιστική εταιρεία κατά της 2/2004 απόφασης της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, έκρινε διαφορετικά. Συγκεκριμένα, εξετάζοντας το όλο ζήτημα υπό τη γενικότερη προβληματική των ΓΟΣ, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η συγκατάθεση που δίνεται υπό τη μορφή προσχώρησης στους γενικούς όρους ασφαλιστικής σύμβασης δεν είναι καταρχήν παράνομη και μπορεί υπό προϋποθέσεις να είναι ισχυρή. Στην εδώ περίπτωση, το ΣτΕ έκανε δεκτό ότι υπήρχε συγκεκριμένη και ειδική συγκατάθεση της ασφαλισμένης προς επεξεργασία του εν λόγω υπερηχογραφήματος, και τούτο διότι ήδη κατά το στάδιο της ασφαλίσεως, ρητώς αποδέχθηκε αυτή να ασφαλιστεί βάσει των απαντήσεων που έδωσε στην αίτηση ασφάλισης που συμπλήρωσε και δέχτηκε να αποτελέσει αυτή, τη βάση για τη σύναψη της ως άνω ασφαλιστικής σύμβασης. Κατόπιν αυτών, ακύρωσε την υπ' αρ. 2/2004 απόφαση της ΑΠΔΠΧ.

Εκτός των ανωτέρω αντιφατικών αποφάσεων μεταξύ του Αρείου Πάγου και του Συμβουλίου της Επικρατείας, ιδιαίτερα ασταθής εμφανίστηκε και η στάση της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, με την έκδοση σωρείας αντίθετων αποφάσεων⁸². Τελικά, βρισκόμενη πλέον σε αδιέξοδο, η Αρχή παρέπεμψε, με την υπ' αρ. 30/2015 απόφασή της, δυνάμει της διάταξης του άρθρου 5α του Κανονισμού Λειτουργίας της Αρχής, στην Ολομέλεια το ζήτημα εάν ο αναφερόμενος στο σκεπτικό της απόφασης αυτής επίμαχος όρος της ασφαλιστικής σύμβασης, καθώς επίσης και άλλοι παρεμφερείς όροι, πληρούν όντως τις προϋποθέσεις της ελεύθερης, ρητής, εν πλήρη επιγνώσει και αδιαμφισβήτητης συγκατάθεσης του ιδίου, ως υποκειμένου των ευαίσθητων προσωπικών του δεδομένων, προς επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών του δεδομένων, ως και αν τυγχάνει νόμιμη η εν συνεχεία παρασχεθείσα εξουσιοδότηση στην ως άνω εταιρεία, με το αναφερόμενο στο σκεπτικό περιεχόμενο. Ωστόσο, η Ολομέλεια της Αρχής, με την απόφασή της με αριθμό 92/2015, απεφάνθη, μεταξύ άλλων, ότι παρέλκει η εξέταση του γενικότερου ζητήματος για το οποίο παρέπεμψε στην Ολομέλεια το Τμήμα, καθώς παραιτήθηκε η αιτούσα ασφαλιστική εταιρεία του αρχικού αιτήματος.

⁸¹ ΣτΕ 3775/2012, ΕΕμπΔ 2013, σελ. 906.

⁸² Εντυπωσιακό είναι ότι μια σειρά αποφάσεων της Αρχής κατέληξαν σε αντιφατικές αποφάσεις (βλ. τις 2/2004, 66/2005, 46/2011, 78/2012, 45/2013, 49/2014, 50/2014 και 89/2014 αποφάσεις της Αρχής, όλες διαθέσιμες στην επίσημη ιστοσελίδα αυτής: <https://www.dpa.gr/>).

Κατά συνέπεια μέχρι σήμερα δεν υπάρχει άποψη εκπεφρασμένη από την Ολομέλεια της ΑΠΔΠΧ για το σημαντικό αυτό θέμα, ώστε να χαρακτηριστεί ως παγιωμένη άποψη της Αρχής. Με αυτόν τον τρόπο χάθηκε η ευκαιρία οριστικής διαλεύκανσης του ζητήματος, το οποίο άλλωστε τυγχάνει γενικότερου ενδιαφέροντος και έχει οδηγήσει σε μια ανασφάλεια δικαίου τα τελευταία χρόνια. Εν όψει της κυμαινόμενης νομολογίας που έχει δημιουργηθεί, εξαιτίας των πολυάριθμων αποφάσεων της Αρχής αφενός, και των αντιφατικών αποφάσεων των δύο ανωτάτων δικαστηρίων της χώρας αφετέρου, διαφαίνεται πλέον ως απόλυτα επίκαιρη ανάγκη της οριστικής επίλυσης – νομολογιακά – του ζητήματος.

2. Λοιποί λόγοι άρσης του παρανόμου χαρακτήρα της επεξεργασίας

Αδιαμφισβήτητα, όσον αφορά την ασφαλιστική σύμβαση, απαραίτητη είναι η προηγούμενη συγκατάθεση του υποκειμένου. Ωστόσο, δεν αποτελεί τη μοναδική προϋπόθεση νόμιμης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Για την εξέταση του εν λόγω ζητήματος κρίνεται απαραίτητη η διάκριση σε απλά προσωπικά δεδομένα και στις ειδικές κατηγορίες αυτών.

Αρχικά, όσον αφορά τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που δεν υπάγονται στις κατηγορίες του άρθρου 9 του Κανονισμού, η επεξεργασία είναι κατ' εξαίρεση επιτρεπτή ακόμα και αν δεν υπάρχει συγκατάθεση του υποκειμένου, αρκεί να τυγχάνει εφαρμογής τουλάχιστον ένας εκ των λόγων που αναφέρονται στο άρθρο 6 του Κανονισμού. Μπορεί, λοιπόν, να γίνει δεκτό ότι τυγχάνει εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' ΓΚΠΔ, που θεμελιώνει ως λόγο άρσης του παρανόμου χαρακτήρα της επεξεργασίας, την αναγκαιότητα εκτέλεσης σύμβασης, της οποίας το υποκείμενο των δεδομένων είναι συμβαλλόμενο μέρος, ή για να ληφθούν μέτρα κατ' αίτηση του υποκειμένου των δεδομένων πριν από τη σύναψη της σύμβασης. Επιπλέον, φαίνεται να μπορεί να εφαρμοστεί και η περ. στ' της παρ. 1 του άρθρου 6 ΓΚΠΔ, η οποία καθιστά νόμιμη την επεξεργασία, όταν είναι απαραίτητη για την ικανοποίηση των εννόμων συμφερόντων που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας, υπό τον όρο βέβαια ότι δεν θίγονται οι συνταγματικώς κατοχυρωμένες ελευθερίες των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα προς

επεξεργασία δεδομένα και ότι υπερέχουν προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων των τελευταίων⁸³.

Αναφορικά με τις ειδικές κατηγορίες των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η συγκατάθεση είναι ο σημαντικότερος λόγος άρσης του παράνομου χαρακτήρα της επεξεργασίας και πρέπει να εξετάζεται πρώτα αν συντρέχει η ύπαρξη αυτής και ύστερα η εξέταση των λοιπών λόγων που ορίζονται στο άρθρο 9 του Κανονισμού. Ωστόσο, γίνεται δεκτό από ένα μέρος της θεωρίας⁸⁴ ότι ακόμα και αν δεν υπάρχει συγκατάθεση του υποκειμένου, μπορεί να τύχουν εφαρμογής και άλλοι λόγοι άρσης του παρανόμου χαρακτήρα της πράξης. Η επεξεργασία που είναι απολύτως αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης και η ύπαρξη προφανούς υπέρτερου εννόμου συμφέροντος του υπευθύνου επεξεργασίας σε συνδυασμό με την απόλυτη αναγκαιότητα της επεξεργασίας, δύνανται να καταστήσουν την εν λόγω επεξεργασία σύνομη με τις επιταγές του ΓΚΠΔ. Αντιθέτως, κατά τον *Ιγγλεζάκη*⁸⁵, δεν μπορεί να γίνει δεκτός οποιοσδήποτε άλλος λόγος που να καθιστά νόμιμη την επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, παρά μόνο η προηγούμενη έγγραφη συγκατάθεση του υποκειμένου.

3. Το όλο ζήτημα από τη σκοπιά της σύγκρουσης δικαιωμάτων

α. Ανάγκη στάθμισης των αντιτιθέμενων συνταγματικών δικαιωμάτων

Το ζήτημα δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο υπό τη σκέψη ότι τα παραπάνω αναφερόμενα, ήτοι το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων και στην προστασία της εμπορικής πίστης και συναλλακτικής ελευθερίας, έχουν ρητή συνταγματική κατοχύρωση. Εξ αρχής λοιπόν αμφότερα απολαμβάνουν θεμελιώδους προστασίας, με τον ίδιο τρόπο, χωρίς όμως να θεωρούνται απόλυτα, επιδεχόμενα περιορισμούς.

Χρήσιμο εργαλείο είναι εδώ για την διαπίστωση της υπεροχής μεταξύ προσωπικών δεδομένων και εμπορικής πίστης η *στάθμιση* των συγκρουόμενων συμφερόντων. Η σύγκριση των δύο, καταρχήν ισότιμων, δικαιωμάτων θα γίνει *in concreto*, σταθμίζοντας κάθε φορά τα επιμέρους στοιχεία, ήτοι το είδος των προς επεξεργασία προσωπικών

⁸³ Βλ. για το ζήτημα ΕφΑθ 1425/2011, ΕπισκεΔ Δ/2011, σελ. 1067, και ιδίως τις παρατηρήσεις του *Ιγγλεζάκη* στην εν λόγω απόφαση, ΕπισκεΔ Δ/2011, 1076.

⁸⁴ Βλ. και *Βίτσα Π.*, ό.π., σελ. 614 επ.

⁸⁵ *Ιγγλεζάκης*, ΕπισκεΔ Δ/2011, σελ. 1076, παρατήρ. στην ΕφΑθ 1425/2011.

δεδομένων, το σκοπό της επεξεργασίας, τον τρόπο διενέργειας αυτής, το είδος της ασφάλισης κ.ά., ώστε να διαπιστώνεται ανά περίπτωση η υπεροχή της μιας πλευράς έναντι των συμφερόντων της άλλης⁸⁶.

Γίνεται σαφές από τα ανωτέρω ότι προκειμένου να συναφθεί μια σύμβαση ασφαλίσεως είναι υποχρεωτικό να προσκομιστεί πληθώρα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του υποψήφιου προς ασφάλιση, τις περισσότερες μάλιστα των περιπτώσεων ευαίσθητα, σε ό,τι αφορά ασφαλίσεις υγείας ή ζωής. Ο ασφαλιστής υπεισέρχεται σε λεπτές και ευαίσθητες πτυχές του σκληρού πυρήνα της ιδιωτικότητας του ασφαλισμένου, πολλές φορές μάλιστα καθ' υπερβολή. Ο υποψήφιος προς ασφάλιση καλείται να περιγράψει στον ασφαλιστή την φυσική, αλλά και ψυχική – ψυχολογική κατάσταση της υγείας του με κάθε λεπτομέρεια, το σύνολο των φαρμάκων που λαμβάνει ή έχει λάβει στο παρελθόν, πλήρες ιατρικό ιστορικό του ιδίου αλλά και των ανιόντων του, προκειμένου να ανευρεθούν τυχόν κληρονομικές ασθένειες και παθήσεις.

Επομένως, φαίνεται ότι η επεξεργασία των ανωτέρω δεδομένων, πέρα από παραβίαση τυχόν επιμέρους διατάξεων του Γενικού Κανονισμού ή του Ν. 4624/2019, έρχονται ευθέως σε αντίθεση με το συνταγματικώς θεμελιωμένο δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων του ατόμου (άρθρ. 9Α Συντ.), την εν γένει ιδιωτική ζωή του (άρθρ. 9 Συντ.), την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την προστασία της προσωπικότητάς του (άρθρ. 25 παρ. 1 Συντ.), αλλά και το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

Από την άλλη βέβαια πλευρά, η προστασία της προσωπικότητας και των προσωπικών δεδομένων συγκρούεται με την προστασία στην εμπορική πίστη⁸⁷ και την συναλλακτική ελευθερία που απολαμβάνουν οι επιχειρήσεις και οι ασκούντες εν γένει εμπορική δραστηριότητα. Δεν θα μπορούσε δε, να γίνει λόγος για ιδιωτικά ή οικονομικά συμφέροντα και μόνο, καθώς πρόκειται για συνταγματικές ελευθερίες (άρθρ. 5, 5Α και 106 παρ. 1 και 2 Συντ.), που σχετίζονται με την εκτίμηση και αξιολόγηση του κινδύνου και κατ' επέκταση τον καθορισμό του ασφαλιστρού.

⁸⁶ Σταθόπουλος Μ., Το πρόβλημα της οριοθέτησης μεταξύ προστασίας προσωπικών δεδομένων και προστασίας της εμπορικής πίστης, *ΕπιΔικΙΑ* 2005, τ. ΙΙΙ', σελ. 244.

⁸⁷ Βίτσα Π., Το ασφαλιστικό βάρος ενημέρωσης του ασφαλιστή από τον ασφαλιζόμενο και προσωπικά δεδομένα, *ΕφΑΔ* 7/2013, σελ. 612.

β. Προστασία προσωπικών δεδομένων έναντι εμπορικής πίστης: Ποιο θα υπερισχύσει;

Ωστόσο, τη συλλογή και επεξεργασία όλων των ανωτέρω δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτάσσει αφ' εαυτής η ασφαλιστική σύμβαση. Είναι πράγματι αληθές ότι αναγκαία προϋπόθεση της ομαλής εκπληρώσεως των ενοχικών αξιώσεων που απορρέουν από ασφαλιστική σύμβαση, είναι η αδιατάρακτη λειτουργία της σχέσης αμοιβαίας εμπιστοσύνης των συμβαλλόμενων μερών. Η σχέση αυτή εμπιστοσύνης, ιδρύεται ήδη κατά το στάδιο συνάψεως της ασφαλιστικής συμβάσεως.

Επομένως προκύπτει αναντίρρητα, και άλλωστε γίνεται δεκτό και από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, ότι η απορρέουσα από τις διατάξεις των άρθρων 3 και 7 του Ν. 2496/1997 υποχρέωση του ασφαλισμένου για παροχή πληροφοριών κατά το προσυμβατικό στάδιο της ασφαλιστικής σύμβασης, αλλά και κατά την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου, δεν μπορεί να οδηγούν σε καταστρατήγηση⁸⁸ των διατάξεων του Κανονισμού ΕΕ 679/2016, ούτε όμως και του Ν. 4624/2019. Ακολούθως, αυτός είναι και ο λόγος όπου κρίνεται απαραίτητη η προηγούμενη έγγραφη συγκατάθεση του ασφαλισμένου, για να καταστεί νόμιμη η ως άνω επεξεργασία ευαίσθητων – κατά κύριο λόγο – προσωπικών δεδομένων εκ μέρους της ασφαλιστικής εταιρείας.

Κατά τη γνώμη μου, ως προς το ζήτημα της συγκατάθεσης, πρέπει μεν να τίθενται προϋποθέσεις ώστε να μην περιορίζεται σε μεγάλο βαθμό η ελευθερία των ασφαλισμένων, οι οποίοι είναι το ασθενέστερο συμβαλλόμενο μέρος της ασφαλιστικής σύμβασης, λελογισμένα δε και χωρίς υπερβολές, που ενδέχεται να οδηγούν σε αδιέξοδο τον ασφαλιστή, ο οποίος θα αδυνατεί να προασπίσει τα νόμιμα συμφέροντά του⁸⁹. Σε περίπτωση επεξεργασίας και επίκλησης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του ασφαλισμένου στο πλαίσιο αξίωσης των νομίμων συμφερόντων και δικαιωμάτων του ασφαλιστή, δεν είναι λογικό να ζητείται από τον ασφαλισμένο να δώσει τη συγκατάθεσή του αναφορικά με την ανωτέρω επεξεργασία, διότι δεν πρόκειται να τη δώσει. Επομένως,

⁸⁸ Βλ. χαρακτηριστικά *Ιγγλεζάκη*, ΕπισκΕΔ Δ/2011, σελ. 1075, παρατήρ. στην ΕφΑθ 1425/2011.

⁸⁹ Στην 88/2011 απόφαση, η Αρχή δεν βασίστηκε στη συγκατάθεση του υποκειμένου αλλά εφάρμοσε την εξαίρεση του άρθρου 7 παρ. 2 περ. γ' του τότε ισχύοντος Ν. 2472/1997 και επέτρεψε στην ασφαλιστική εταιρεία να λάβει από νοσοκομείο ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα υγείας του ασφαλισμένου για το σκοπό της αναγνώρισης, άσκησης και υποστήριξης των νομίμων δικαιωμάτων της πρώτης ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων. Βέβαια, να αναφερθεί εδώ ότι διαφορετικό είναι το ζήτημα της χρήσης των προσωπικών δεδομένων ενώπιον δικαστικής ή διοικητικής αρχής, από την περαιτέρω διαβίβασή τους σε τρίτο αποδέκτη, ενέργεια που εκφεύγει του αρχικού σκοπού επεξεργασίας και αποτελεί παράνομη συμπεριφορά.

οποιαδήποτε ένσταση παραβίασης του απορρήτου των προσωπικών του δεδομένων, προβάλλεται καταχρηστικά, καθόσον μάλιστα τα δεδομένα αυτά θα έχουν χορηγηθεί από το ίδιο το υποκείμενο.

Μάλιστα, έχει εκφραστεί η άποψη ότι η ορθή γνώση και τιμολόγηση του κινδύνου από τον ασφαλιστή δεν συνδέεται μόνο με το στενό οικονομικό συμφέρον του ιδίου, αλλά ευρύτερα με το συμφέρον της κοινωνίας των ασφαλισμένων για διαφάνεια στις συναλλαγές και αποτροπή της ασφαλιστικής απάτης⁹⁰. Αλλά ακόμα και από τη σκοπιά του ασφαλισμένου θεωρούμενο το ζήτημα παρουσιάζει θετικό πρόσημο, εξασφαλίζοντάς του χαμηλότερη τιμή ασφαλιστρών. Η αδυναμία ελέγχου του ασφαλιστή και ο μεγάλος βαθμός αβεβαιότητας ως προς την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου είναι που αυξάνουν το κόστος του ασφαλιστή. Έτσι, το ασφαλιστικό προϊόν καθίσταται ακριβότερο για το μέσο ασφαλισμένο, με απώτερη συνέπεια να επιβαρύνονται οι νέοι, υγιείς και καλόπιστοι ασφαλισμένοι, σε βάρος των οποίων ανατρέπεται άδικα η σχέση κόστους – οφέλους στο ασφαλιστικό δίκαιο⁹¹.

γ. Η τήρηση των αρχών που διέπουν την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων

Όλα όμως τα παραπάνω αποκτούν νόημα και μπορούν να θεωρηθούν ορθά μόνο υπό την προϋπόθεση ότι η στάθμιση λαμβάνει χώρα υπό το φως των γενικών αρχών που διέπουν την επεξεργασία. Οι εν λόγω αρχές αποτυπώνονται λεπτομερώς στο άρθρο 5 του Κανονισμού και ορίζουν ότι τα δεδομένα πρέπει να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς, εν όψει της επεξεργασίας που υφίστανται να είναι συναφή, κατάλληλα, αναγκαία και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά επαρκούν για το συγκεκριμένο σκοπό. Επομένως, όλα όσα εκτέθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται πάντα υπό το πρίσμα των αρχών του άρθρου 5, οι οποίες τίθενται σωρευτικά, διότι διαφορετικά η επεξεργασία καθίσταται παράνομη μόνο εξ αυτού του λόγου, ακόμα και αν τυγχάνει εφαρμογής κάποιος

⁹⁰ Βίτσα Π., ό.π., σελ. 613.

⁹¹ Βλ. επίσης για το ζήτημα Κωνσταντίνου Α., Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και διαχείριση ασφαλιστικού κινδύνου, ΕπιδικΙΑ 2006, τ. ΙΙ', σελ. 136-137.

από τους λόγους άρσης του άδικου χαρακτήρα από τις εξαιρέσεις των άρθρων 6 και 9 του Κανονισμού.

Στο πλαίσιο εξέτασης της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στις ασφαλιστικές συμβάσεις, η αρχή της *νομιμότητας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας* εισάγει ως βάση το τρίπτυχο της επιτρεπτής επεξεργασίας των δεδομένων. Ειδικά στον παρόντα Κανονισμό 679/2016 δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στον διαφανή τρόπο επεξεργασίας⁹², ο οποίος επιτυγχάνεται κυρίως από τις αυξημένες υποχρεώσεις λογοδοσίας και ενημέρωσης που βαρύνουν τον υπεύθυνο επεξεργασίας – ασφαλιστή/ μεσίτη ασφαλίσεων.

Η αρχή του *περιορισμού του σκοπού* και η αρχή της *ελαχιστοποίησης των δεδομένων* αποτελούν έκφανση της αρχής της αναλογικότητας, εκφράζοντας ακριβώς την αναγκαιότητα της επεξεργασίας. Ο ασφαλιστής εν προκειμένω οφείλει να περιορίσει στο ελάχιστο δυνατό την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του ασφαλισμένου του, ήτοι να προβάλλει ερωτήσεις μόνο για τα απολύτως αναγκαία και συναφή στοιχεία, που σχετίζονται με τον εκάστοτε τομέα ασφάλισης (αρχή της ελαχιστοποίησης). Προς αυτή την κατεύθυνση επιβάλλεται στον ασφαλιστή να διευκρινίζει ήδη από την αρχή τον σκοπό της επεξεργασίας, ο οποίος βεβαίως θα καθορίζεται ρητώς και διακριτώς (αρχή του περιορισμού του σκοπού).

Εν συνεχεία, τίθεται ως αναγκαία προϋπόθεση η *ακρίβεια* των προσωπικών δεδομένων που υπόκεινται σε επεξεργασία, η οποία φυσικά απορρέει από τη σκέψη ότι εφόσον το υποκείμενο χορηγεί τα προσωπικά του δεδομένα στον ασφαλιστή θεωρεί και δεδομένο ότι αυτά θα τύχουν ορθής και αποτελεσματικής επεξεργασίας. Η χρήση ανακριβών δεδομένων των ασφαλισμένων πελατών μιας ασφαλιστικής εταιρείας μόνο αλυσιτελώς επιτελούν τον καθορισμένο τους σκοπό. Η ακρίβεια εξασφαλίζεται κυρίως με την επικαιροποίηση αυτών από την ασφαλιστική εταιρεία, αλλά και από το δικαίωμα του ασφαλισμένου προς διόρθωση ή διαγραφή τυχόν αναληθούς ή ανακριβούς στοιχείου που είχε δοθεί στο παρελθόν.

⁹² Για το ζήτημα της διαφάνειας στο νέο δίκαιο των προσωπικών δεδομένων βλ. *Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ.*, Η αρχή της διαφάνειας κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σε: *Κοτσαλή/ Μενουδάκο*, Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 233 επ.

Τέλος, από το άρθρο 5 του Κανονισμού επιβάλλεται ο περιορισμός της περιόδου αποθήκευσης, σε μια προσπάθεια μετρίασης της επεξεργασίας σε όσο το δυνατό συντομότερο χρονικό διάστημα αρκεί για να επιτευχθεί ο σκοπός επεξεργασίας που έχει τεθεί από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, ενώ η αρχή της ακεραιότητας και της εμπιστευτικότητας προασπίζουν την ασφάλεια της επεξεργασίας. Η ενδεδειγμένη ασφάλεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα περιλαμβάνει και την προστασία τους από μη εξουσιοδοτημένη χρήση ή παράνομη επεξεργασία και τυχαία απώλεια, καταστροφή ή φθορά, συνθήκη η οποία θα καθιστούσε την επεξεργασία αυτομάτως παράνομη άνευ άλλου τινός.

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Φαίνεται λοιπόν από την ανωτέρω ανάλυση ότι η διαπάλη που δημιουργείται μπορεί να εκφραστεί σε δύο μορφές: από τη μια μεριά συγκρούονται οι ελευθερίες των φορέων των προσωπικών δεδομένων και τα θεμιτά (οικονομικά) συμφέροντα των ασφαλιστών, ενώ από την άλλη δεν πρόκειται παρά για μια σύγκρουση μεταξύ του δικαιώματος στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό του ατόμου και του δικαιώματος στην πληροφόρηση του ασφαλιστή. Απόλυτα δικαιολογημένα δε, όπως προέκυψε από τα παραπάνω, υπερτερεί το δικαίωμα του ασφαλιστή να ενημερώνεται πλήρως από τον αντισυμβαλλόμενο του – ασφαλισμένο για το αντικείμενο της μεταξύ τους σύμβασης, δηλαδή τον κίνδυνο. Δεν θα μπορούσε βέβαια να τίθεται αλλιώς το ζήτημα, καθότι μόνο ο ασφαλισμένος είναι σε θέση να παρέχει με ασφάλεια την αυτή ενημέρωση, έστω κατά ένα ελάχιστο μέρος αυτής.

Επομένως, προκύπτει η ανάγκη ανεύρεσης τρόπων που να καθιστούν νόμιμη και επιτρεπτή την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων από τις ασφαλιστικές εταιρείες στο πλαίσιο σύναψης συμβάσεων ασφαλίσεως. Σε αυτό το πλαίσιο, η έννοια της συγκατάθεσης αποτελεί τη λέξη – κλειδί και έρχεται να επιλύσει την εδώ περιγραφόμενη σύγκρουση, καθιστώντας επιτρεπτή την επεξεργασία και, κατ' επέκταση, σύμφωνη με το δίκαιο των προσωπικών δεδομένων την ασφαλιστική σύμβαση.

Αποπειρώμενοι μια αξιολόγηση της στάσης της νομολογίας των ελληνικών δικαστηρίων μπροστά στο ζήτημα της συμμόρφωσης των ασφαλιστικών εταιρειών με το δίκαιο των προσωπικών δεδομένων των ασφαλισμένων τους, και ιδίως σε σχέση με την συγκατάθεση του υποκειμένου, παρατηρούμε καταρχήν μια αμηχανία. Κατά δεύτερον, είναι εμφανής η διχογνωμία που έχει επικρατήσει και διαιωνίζεται μέχρι και σήμερα από τις αποφάσεις της Αρχής μέχρι και τα ανώτατα ακυρωτικά δικαστήρια της χώρας. Το πρόβλημα βέβαια κατά την άποψή μου μεγαλώνει έτι περαιτέρω αφ' ης στιγμής η Αρχή δειλιάζει να αναγνωρίσει ότι στο «βωμό» της εύρυθμης και ειλικρινούς σχέσης μεταξύ ασφαλιστή και ασφαλισμένου και της ανάγκης προστασίας ενός μεγάλου μέρους της οικονομίας της Ελλάδας, το οποίο στηρίζουν οι ανώνυμες ασφαλιστικές εταιρείες, τα προσωπικά δεδομένα που προσφέρουν οι ασφαλισμένοι πρέπει να «θυσιάζονται». Αντ' αυτού, πολλές είναι οι αποφάσεις που θέτουν υπερβολικά αυστηρές απαιτήσεις για το έγκυρο της συγκατάθεσης, που ζητείται από τον ασφαλιστή προκειμένου να αποκτήσει αυτός πρόσβαση σε προσωπικά δεδομένα που όφειλε ήδη να γνωρίζει ή που έχει κάθε

δικαίωμα να γνωρίζει ή προκειμένου να μπορέσει αυτός να στηρίξει δικαστικά νόμιμη αξίωση ή απαίτησή του εναντίον του ασφαλισμένου. Έτσι όμως ο επιχειρηματίας ασφαλιστής καταλήγει απροστάτευτος από οποιονδήποτε επιτήδειο απατεώνα που θέλει απλώς, επιδιώκοντας αναιτίως την ασφαλιστική αποζημίωση, να εκμεταλλευτεί τον αντισυμβαλλόμενο του – ασφαλιστή.

Αναδεικνύεται επομένως η ανάγκη περιορισμού τυχόν καταχρηστικών συμπεριφορών εκ μέρους των ασφαλισμένων, όταν αρνούνται την χορήγηση των προσωπικών τους δεδομένων υπό το μανδύα της προστασίας των προσωπικών τους δεδομένων, ενώ στην πραγματικότητα επιθυμούν την απόκρυψη της αλήθειας ή την αποφυγή εκπλήρωσης συμβατικών τους υποχρεώσεων. Αυτό βέβαια δεν θα μπορούσε να λυθεί αποτελεσματικά από το νομοθέτη, αφού θα πρέπει να κρίνεται *in concreto*, αλλά απαιτείται να λυθεί από τον εφαρμοστή του δικαίου, με την υιοθέτηση μιας κοινής γραμμής πλεύσης τουλάχιστον εκ μέρους της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, που θα άρει με τη σειρά της και την υφιστάμενη νομολογιακή διάσταση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Αθανασιάδη Γ., Σύμβαση ιδιωτικής ασφάλισης, 2006

Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ε., Προσωπικά Δεδομένα, η νομική ρύθμιση της ηλεκτρονικής επεξεργασίας τους, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2007

Αρμαμέντος/ Σωτηρόπουλος, Προσωπικά δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, σελ. 37,

Βασιλοπούλου Ε., Βιομετρικά και γενετικά δεδομένα, σε: *Κοτσαλή/ Μενουδάκο*, Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), 2018, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 95 επ.

Βερτέλλης Σ., Νέες τεχνολογίες – προσωπικά δεδομένα – ιδιωτική ασφάλιση, σε: *Ιδιωτική ασφάλιση και αποζημίωση από τροχαία ατυχήματα*, Πρακτικά διημερίδας 9 & 10 Νοεμβρίου 2013 Ε.Ν.Δ.Ι.Α.Α.Ε.Τ.Α., σελ. 52 επ.

Βίτσα Π., Το ασφαλιστικό βάρος ενημέρωσης του ασφαλιστή από τον ασφαλιζόμενο και προσωπικά δεδομένα, ΕφΑΔ 7/2013, σελ. 611 επ.

Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 5^η εκδ. 2019

Δελλής Γ., Για μια αποτελεσματική δημόσια προστασία των προσωπικών δεδομένων: ο «θαυμαστός καινούργιος κόσμος» του Κανονισμού (ΕΕ) 679/2016, ΕφημΔΔ 2017, 2 επ.

Ιγγλεζάκης Ι., Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, εκδ. Σάκκουλα, 2004

Ιγγλεζάκης Ι., Προστασία προσωπικών δεδομένων υγείας κατά την επεξεργασία τους από ασφαλιστική εταιρεία: Παρατηρήσεις στην ΕφΑθ 1425/2011, ΕπισκεΔ Δ/2011, σελ. 1067 επ.

Κιάντος Β., Ασφαλιστικό δίκαιο, 9^η εκδ. 2005

Κουτσούμπας/Γρηγοριάδου, σε *Τριανταφυλλάκη*, Εφαρμογές Εμπορικού Δικαίου, 2^η εκδ. 2014, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 1217 επ.

Κωνσταντίνου Α., Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και διαχείριση ασφαλιστικού κινδύνου, *ΕπιΔικΙΑ* 2006, 129 επ.

Μεντής Γ., Γενικοί όροι ασφάλισης ζωής, ατυχημάτων και ασθενειών, *Αρμεν* 1999, τ. Γ' σελ. 154 επ.

Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ., Τα νέα δικαιώματα για τους πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση, *ΕφημΔΔ* 2017, 81 επ.

Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ., Το νέο πλαίσιο των ανανεωμένων δικαιωμάτων, σε: *Κοτσαλή/ Μενουδάκο*, Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), *Νομική Βιβλιοθήκη*, 2018, σελ. 1 επ.

Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ., Η αρχή της διαφάνειας κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σε: *Κοτσαλή/ Μενουδάκο*, Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), *Νομική Βιβλιοθήκη*, 2018, σελ. 233 επ.

Ρόκας Ι., παρατηρήσεις στην ΑΠ 830/2004, *ΕΕμπΔ* 2004, 779 επ.

Ρόκας Ι., *Ιδιωτική Ασφάλιση*, 11^η εκδ. 2006,

Ρόκας Ι. (επιμ.), *Ασφαλιστική σύμβαση. Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 2496/1997*, *Νομική Βιβλιοθήκη*, 2014

Ρόκας Ι., *Ασφαλιστικό δίκαιο, Εισηγήσεις*, 3^η εκδ. 2014, *Νομική Βιβλιοθήκη*

Σταθόπουλος Μ., Το πρόβλημα της οριοθέτησης μεταξύ προστασίας προσωπικών δεδομένων και προστασίας της εμπορικής πίστης, *ΕπιΔικΙΑ* 2005, τ. 3, 239 επ.

Χατζηνικολάου-Αγγελίδου Ρ., *Ασφαλιστική σύμβαση: Η προστασία του ασφαλισμένου ως καταναλωτή*, εκδ. *Σάκκουλα*, 2000

Χατζηνικολάου-Αγγελίδου Ρ., *Ιδιωτικό ασφαλιστικό δίκαιο*, 3^η εκδ. 2012

Χριστοδούλου Δ., *Η προσυμβατική δήλωση στο ιδιωτικό ασφαλιστικό δίκαιο*, εκδ. *Αντ. Ν. Σάκκουλα*, 2005,

Χριστοδούλου Κ., Προς μια επανεξέταση της έννοιας της δικαιοπραξίας; Το παράδειγμα της συγκατάθεσης του υποκειμένου στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του, *ΔιΜΕΕ* 2005, 357 επ.

Χριστοδούλου Κ., Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013

Χριστοδούλου Κ., Προσωπικά δεδομένα και ιδιωτική ασφάλιση, σε: *Ιδιωτική ασφάλιση και αποζημίωση από τροχαία ατυχήματα*, Πρακτικά διημερίδας 9 & 10 Νοεμβρίου 2013 Ε.Ν.Δ.Ι.Α.Α.Ε.Τ.Α., σελ. 32.

Αλλοδαπή βιβλιογραφία

Aidan Hollis, Jason Strauss, Privacy, Driving Data and Automobile Insurance: An Economic Analysis, *Research Papers in Economics*, 16.11.2007

Άλλες πηγές

TNII ΝΟΜΟΣ

www.eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=el

www.dpa.gr

https://www.researchgate.net/publication/8922341_Genetic_information_and_testing_in_insurance_and_employment_Technical_social_and_ethical_issues

<https://www.kathimerini.gr/1040406/opinion/epikairothta/politikh/oi-epiptwseis-toyn-46242019-stis-epixeirhseis>